

ORIENTĂRI ȘI MODALITĂȚI LITERARE CONTEMPORANE

MARIN SORESCU:

„VALORILE,

MARILE VALORI SE ALEG,

CÎND E CAZUL, DE LA SINE”

CONVORBIRILE „LUCEAFĂRULUI”

— La „Viața studențească” unde am nimerit la scurtă vreme după ce părăsise această redacție pentru a deveni „Luceafărul”, colegii de acolo vorbeau cu plăcere și admirație despre inteligența articolelor pe care le dădeai revistei. Ce a însemnat „Viața studențească” pentru începtorul Marin Sorescu?

— Un prim contact cu scrisul tipărit. Ucenicia într-o disciplină necesară scriitorului, gazetăria. N-am perseverat.

— Presupunem corect că primul impuls a fost cel critic?

— Nu. Veneam de la Iași, unde mă făcusem cunoscut ca poet. În unele cercuri bine informate. În perioada studenției scrisesem mult, publicasem puțin. Versuri. Cu ele am ieșit în lume.

Parodiile au fost comise, cu premeditare, atunci. Citeva au și apărut — spre hazul meu și al cititorilor prieteni, ca versuri propriu-zis solemne, fără a se observa ironia. Am luat în serios fabula critică a parodiei. Reprezintă a doua etapă lirică, dată pe vorbă și de organizat despre mine. Prima fiind cea din liceu, fără succese tipografice. Egețul continuând la Iași, în primul an de studenție, m-a dus la hotărârea de-a mă lăsa de scris. Scrisul însemna, strict, poezie. Parodiile s-au născut din dorința de-a mă desprinde de mine și de familiile mele literare, rîzind. Un hotărâre dură. Pe de altă parte, cu eliberare de bucurie. Scrin-du-le, parcă făceam artă pură. Atunci am băgat de seamă și că am scris critic. Dispun de spirit critic, mi-am zis.

— Te uita! Să nu uit să-l cultiv.

— Se știe puțin despre perioada țărănească a lui Marin Sorescu.

— Am urmat cursurile Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Facultatea de Filologie-Istorie-Pedagogie, între 1955-1960. Venurile erau cum erau. Sint bine cunoscute. Nu le făcusem eu, eram beneficiarul lor. Primul an a fost de acomodare și dezmetecire. Treptat, am fost înfiat de spiritul țărănesc — vechiul spirit, care încă plutea în aer. M-am înfiat și m-am lăsat înfiat. Atmosfera saturată de tradiție răspundea imaginii mele despre Moldova și vechia ei capitală. Statul, case populare de amintiri. Am găsit acolo și-o blîndă disponibilitate ironică (lumea lui Creangă, nu-i așa?) și, în general, o căldură sufletească pulverizată pe străzi, în așa fel, încît să te simți acasă. Te simțea ca sub aripile unei păjuri, adaptate țărâmului nostru. Desigur, erau ani precari. Îmi rămîneau din burză, când aveam burză, 30 de lei pe lună. Pachete de-acasă nu primeam. Mama se lupta din greu cu cotele și de citu ori se bătea ochii stingîmîmî scria: „Vezi, nu cumva să te dea afară, c-a mai făcut unul o reclamație și s-au interesat și de adresa ta”. Cei 30 (treizeci) lei îmi ajungeau doar să cobor de pe străzile în centru și să mă uit prin geamul bătrînilor la cârpi.

— Dincolo de această atmosferă prietenoasă, ce evenimente vă mai evocă lauzul aceluia timp?

— Existența unor cenaculi studențeschi, care polarizau interesul celor interesați de literatură și istorie. Supleau într-un fel dezinteresul unor instituții culturale pentru aceste probleme. În acest climat studențesc și cenacul au fost organizate câteva aniversări culturale. Așa reține pelerinajul la mormîntul lui Ștefan cel Mare, în 1957. Studentul Al. Zub conducea pe atunci cercul de istorie. Aurelian Popescu era președintele Asociației Studențeschi. Și apoi, în 1959, emoționanta „Horă a Unirii”, închinată primei dată războiului, în jurul statuii lui Alexandru Ioan Cuza. „Horă” în care m-am prins și eu. (Hora s-a terminat cu bine, dar pelerinajul a fost un cîntec tragic pentru organizatori). Am studiat slavistica trei ani, apoi m-am transferat la secția de limbă și literatură română. Aici prietenii colegii de grup — toți foarte studioși — erau și Dan Mănușă, Jean Apetroae, Mihai Drăgan, Corneliu Moraru (lingvistic), azi exponenți teinici ai școlii ieșene.

— Unde-ai ajuns după terminarea facultății?

— La București, prin reparații ministeriale. Puteam rămîne la Universitate, la literatura universală. Am ales revista „Viața studențească”, destul sentimental, m-aș fi dorit, în continuare, țărănească. Acomodarea cu Capitala a fost mai grea. Chiar după un an, nu eram sigur că n-o să mă întorc la Iași.

— N-ai fi fost singurul scriitor care, confruntat cu impactul vieții literare bucureștene, a dat biru la fugiții sau nu s-a împăcat cu ea. Cît pe aci să redifinezi experiența moldovenească în noștii la București, Iași, Brașov, Sădoveni.

— La București a trebuit să fac față unei schimbări de ritm și de optică. Aici trebuia să fii adaptat. Ti se cerea rapiditate, antisen-timentalism. Se părea că nu funcționează marea supapă a prieteniei. Oamenii se însingurează, se morboră și te pomenești stingher. Probabil, o lege a metropolei.

— Blînda păjură moldavă, cu aripile ei de cloșcă, dispăruse?

— Nu de tot. Cînd mi s-a oferit o locuință am optat pentru cartierul Pajura.

— În colecția „Luceafărul” din anul '60 există mai multe cronici literare ale lui Marin Sorescu. De ce n-ai rămas la ele?

— A trebuit să mă transfer, după călția ani, la Animafilm. La „Luceafărul” lucram în secția de critică (eram încadrat ca „tehnedredactor”). Scrieam recenzii, după un timp mi s-a dat și cronica literară. Era o perioadă de efervescență a revistei, atitudinea ei conta. I se dădorează multe înnoiri, care s-au petrecut atunci în literatură. Există un spirit nou, fără prejudecăți. S-au revizuit atunci multe poziții. Mi-aduc aminte că am lucrat la prima pagină dedicată lui Brîncuși, în presa noastră, după

război. Pagina se amina mereu, acumulînd noi observații. Am reușit s-o publicăm, cu imaginea coloanei fără sfîrșit, în centru. Era o victorie. Tot în „Luceafărul” am publicat parodiile ieșene, și altele noi. Apoi, ciclul poemelor. (Cu oarecare dificultăți, nu în redacție, bineînțeles). S-a profilat atunci, mai clar, și pasiunea mea pentru critica literară și eseu.

— Pentru istoria literară sînt importante textele. În ce mediu picas cronici literare și parodiile, care tot un fel de cronici literare sînt? Ce efecte stîrneau?

— Lumea era sătulă de poncife. Efectul parodior îl încercasem încă de la Iași. Le publicam la gazeta de perete a facultății și în circula. Acum erau publicate în revistă de-adevăratelea (cu o prezentare a lui Dragoș Vrînceanu), după ce fuseseră citite cu mare succes la cenacul „Labiș”. Atmosfera era pregătită. Ne desprindeam, pentru prima dată după război, de dogmatism (o desprindere probabil ciclică), valorile începuseră, încet dar sigur, să fie respuse în drepturi. Ceva nou era în aer și parodiile mele veneau în întîmpinare. Au apărut în 1964 în colecția de debuturi „Luceafărul”, extrem de necesară pe vremea aceea.

— Îți amintești genina de cenacul în care ai citit poemele? Mulți și-o amintesc. Ce spune împiedicatul principal despre ea?

— Îmi este foarte vie în memorie. Aceste ședințe deveniseră o adevărată rampă de lansare pentru valorile de tineri care se îndreptau către literatură. Erau foarte animate, se făcea, spontan, o selecție naturală a valorilor. După parodii, am citit poemele și apoi proză. Trei debuturi, în lanț.

— Într-o pagină de amintiri lăsată de Eugen Barbu, acesta a povestit pasionant cum a fost cu apariția piesei „Iona”. Vrem și versiunea autorului. Să vorbim despre teatru.

— Scrisesem o piesă la Iași. Se numea „Mil de bombe”. Un exercițiu, cunoscut doar de citiva colegi și prieteni. După altă serie de exerciții, la București, necesare ca digitație, am făcut o pauză de clivia ani, cînd, brusc, m-am hotărît să scriu o comedie. „Există nervi” (Existau atunci, mai există și acum, E atemporală). A apărut tot în „Luceafărul”. La „Iona” am ajuns dinspre poezie. (La „Există nervi”, dinspre teatru). Definitivarea textului a fost urzită de-o întîlnire întîmplătoare c-un director de teatru entuziasat. Îi plăseră poeziile mele. — De ce nu scrii și teatru? — Am o piesă gata.

Nu era gata și, săptămînal, primeam telefoane de la Teatrul Mic să dau piesa. După vreo cîteva luni, dactilografa care a bătut-o la mașină (sînt în general, foarte atenți la reacțiile primului lector indiferent și a rărit entuziasmată). I-am dat-o secretarului literar. După care s-a așternut tăcerea. Peste vreo lună, clivia prietenii m-au căutat să mă felicite. Citiseră textul, la teatru. M-am dus la director, mi-a spus că a și găsit actor pentru rol: pe George Constantin.

— Și cu publicarea piesei?

— De aici începe acțiunea relatată de marșori. Încredinșasem textul revistei „Luceafărul”, care a primit-o fără rezerve, spre publicare. Intr-adevăr, a fost o întreprindere, după ce a ajuns în pagină. De la faza de șpal, la chioscul de ziare — un drum lung și enervant, plin de peripeții. Conducerea revistei s-a arătat a fi perseverentă și după fiecare respingere, piesa era din nou trecută în sumar. S-a ajuns la un compromis: a apărut cu o notă, precum că e vorba de un text experimental, supus discuțiilor. Redacția își lăsa astfel o porțiuță de scapare, dar își făcea și datoria. Cursul cu obstacole a continuat mai și la Teatrul Mic, Vizionări și la Vizionări. Premiera a avut loc în 1969, cu George Constantin în rolul lui Iona. Regia era semnată de Andrei Șerban. A fost important, cred, că piesa a apărut și s-a reprezentat atunci. Cu un îngrozitor consum de energie și nervi. Dacă nu mă implicam în acest conforționat proces, mai scriam, că eram în mină bună, încă două-trei piese.

— Cu „Treii dinți din față”, un roman, ai făcut o surpriză cititorilor.

— Cum spuneam, proză scrisesem și pînă atunci. Exersasem mai ales în genul scurt, e drept, nu încercasem romanul. Am avut mari satisfacții descoperind, ca prozator, că nimic din ce ni se întîmplă nu se pierdere. Se depozitează undeva în subconștient, faptele petrecute se lasă ca niște ancore, care te fixează în timp și spațiu. Totul iese la suprafață, cînd ai nevoie. Ca romancier, apreciez concretul, amănuntele și „sossul” vieții. Trebuie să te dezabari de filozofie, de concepte, de abstracțiuni (sau să le folosești altfel) și să tragi la rama, pe fluviu, la vale, sau în rîspăr. Proza îți cere și o factologie și o oarecare doză de prostie — să fii lertat — care să te lase să spui, cu toată seriozitatea, banalități. Cum era îmbrăcat personajul, din ce direcție venea, ce avea în plasă. Tocmai aceste fleacuri, ce nu ar ce căuta în alte genuri, fac mărgeala prozel. Dar se rectificăm: nu „prostie”, e prea tare cuvîntul, ci mai degrabă capacitatea de-a fi simplu și concret, cînd oarecare descrieri cu seriozitate a unei găini. Fără intenții estetizante. Scriitorii prea filozofici scriu proză, tocmai pentru că nu se pot lăsa hipnotizați de gîină. O transformă în metaforă, în pasăre fenix, etc.

— De la „Treii dinți din față” la „Viziunea vizului sau Viziunea vizului” e un drum. Cum explici saltul? De la proza „cumințe” la cea fantastică, în care jocul de cuvinte își are locul său?

— Știu și eu? Un chef de joacă. Cartea se leagă poate cu „Singur printre poezii”. Am vrut

să îngrămădesc aici foarte multe modalități de proză pentru că lucrurile nu-s chiar așa de simple cum spuneam mai sus. Cartea n-a prea fost înțeleasă, dar tin la ea. Un prieten îmi spunea: „Cînd sînt obosit, sau bîntuit de lehamite, o folosesc ca medicament: citesc o pagină, două, și retina mi se limpezește”.

— Continuați explorarea epicii?

— Am gata — aproape gata — de vreo șase-șapte ani, un roman „Japița”. Ca formulă se situează între „Treii dinți din față” și „Viziunea vizului”.

— „Japița”? O îndrăzneală stilistică?

— În dialect înseamnă „prăjină”. S-a pus cu prajina pe boi”. Ogorul scriitorului (sau cîmpul magnetic) este limba, care trebuie cultivată cu cea mai mare grijă. Altfel, ca și cîmpul, sărăcește și nu mai dă roade. Limbile mici și oarecum arhaice sînt supuse, odată cu civilizația unui proces de splatizare. Se ucid în masă și cuvinte (cum s-a întîmplat cu call), de dragul unei concepții greșite despre înnoire. „Ce e vechi trebuie aruncat la lada de gunoi”. Nu-i tocmai așa! Asistăm la o standardizare a limbajului, datorită mijloacelor mass-media, care trebuie să fie rapide și concentrate. Procesul acesta de sărăcire trebuie contrabalansat de scriitorii. Aceștia sînt obligați să cunoască limba în cusătura ei cea mai intimă, în schimb și chibburi. Sărăcirea de exprimare duce la îngustarea minții și efectele acestei îngustări sînt mai nocive decît ale fumului. Îmi vine în minte povestea cu tribul care elimina din vocabular cîte un cuvînt, de cîte ori mergea cîte un membru al tribului, de care era legat cuvîntul respectiv. În ultima jumătate de secol la noi au dispărut mesteșuguri, obiceiuri, lemn, meserii, o serie de produse, funcții, etc., etc. Limba și-a diminuat expresivitatea.

— Am încercat în „La lilieci” să fixeze și să opresc în loc și cuvintele care s-au vorbit în satul meu, în ultimele două sute de ani, înaintea de-a doua război.

— Te-ai gândit că literatura pentru copii pe care o scrii apelează numai la cuvinte fundamentale? Că limba ei este foarte controlată?

— Probabil fiindcă literatura pentru copii e ca un vis, unde totul apare filtrat de mai multe ori. Rămîne esențial și acea senzație de transparent.

— Fac o legătură între fantezia din povestirile pentru copii și aceea a teatrului pe care îl scrii. De fapt, stabilești o linie de continuitate.

— Care cred că există, într-adevăr. „Unde fugim de-acasă?”, titlu cum nefericit, care a frînat destinul cărții (dar n-a împiedicat scrierile de imitatori), purta mențiunea „Aproape teatru, aproape poezie, aproape povestire”. De la „aproape teatru”, am trecut estiar la teatru. Uite, povestea, înă, o-am scris. Pînă una alta, a vrea să public o cronică literară despre Petre Ispirescu. Îl descopăr mereu cu incintare. Deplîng și cu această ocazie nenorocirea că n-au fost tezurizate cu un secol, două mai înaltele măcar, rostirile, basmele, baladele românești. Îl adese și Odiseele noastre s-au dus, după un blestem care ne urmărește, pe apa Sîmbetului.

— Mai apar și acum culcușii de folclor.

— Încă se mai poate salva ceva, acum în ceasul al doilea. Există la Arhiva de folclor multe înregistrări. De ce nu se publică?

— Îți consideri pe Petre Ispirescu colecționar de folclor? A apărut o „Introducere în opera lui Petre Ispirescu” de Mircea Anghelescu care susține că ne aflăm în fața unui scriitor, a autorului unei capodopere. „Tinerete fără bătrînie și viață fără de moarte”.

— Pentru mine Ispirescu este un scriitor. Chiar asta vreau să subliniez în cronica literară din „Ramuri”. (Voi citi, evident, și cartea lui Mircea Anghelescu). Îți citez (îmi este permis să mă citez?) începutul cronicii mele: „Mulți oameni fără pic de talent se deghizează în scriitori. Ispirescu este singurul caz de scriitor, mare cu adevărat, care s-a deghizat în anonim. Drumul acesta invers este cel mai greu de făcut.” Ispirescu este un cronicar muntean al limbii și al gîndirii noastre mitologice.

— Îți semnează că nu ești singur, că te află într-o bună companie și că de aici poate ieși o restituție justifiată. Se pare că momentul este pregătit pentru înțelegerea lui Petre Ispirescu ca scriitor. Povestirile pentru copii, poemele, piesele, proza. La lilieci, au aceeași rădăcină?

— Cred că da. Nu poți ieși, chiar să vrei, din cercul unor obsesii, dacă sînt adevărate, al unor reguli pe care le dictaează structura ta. Genurile pe care le-am practicat sînt ca spițele aceleiași roți — o roată care calcă și mă calcă mereu pe aceeași bătătură.

— Piesele „La lilieci” indică o autohtonizare a scriitorului lui Sorescu. Trăsătura există încă din primele poezii. Accepti termenul de autohtonizare?

— Da și bă. S-a exagerat la începutul secolului. Termenul a fost devalorizat prin abuz practic și teoretic, la începutul secolului. Totuși din sîmăntîna s-a țîșnit Sădoveni: un munte! Poate că fiecare scriitor refacă, pe scurt, în opera sa istoria literaturii din care face parte. O sintetizează, în alt fel, pentru a o ridică pe o treaptă superioară. Cînd poate și cînd este cazul. De aceea nu trebuie să ne fie rușine de nici un scriitor român, cit ar fi de modest și lucrat, pe puterea lui, la edificatul „scriitorului român”. Oricît de exagerate ni s-ar părea laudele aduse de Eminescu lui Pralaea, sau Danil Ștăvinschi, tot Eminescu are, în absolut, dreptate. Sînt și autohton, în măsura în care acceptăm că vechiul și străvechiul este modern. Mahabharata citită azi de mine, mi se pare de un modernism trăznitor. Modernismul nu se poate face din nimic, fără zei, credințe, și acel fior magic care unește și străbate toate cuvintele.

— Nu în mod programatic am trecut prin toate

te experiențele — cînd dinspre versul clasic spre versul liber, dinspre romantism spre surrealism, absurd, onirism, cînd, de aici, înapoi, zic și zic, la Kant. Al nostru, Kant este anonimul. Nu Marele, ci micul, nensemnatul, numerosul și prea tăcutul.

— Îmi place linistea stratificată în rădăcini. Codrul Vlășiei care, pe lângă alte funcții, o avea și pe aceea de-a strage ploile — a refugiat în rădăcini pe o parte, pe o parte, pe o parte alta, sînt deschis și celorlalte experiențe literare. Scriem pentru cititorii de azi și sensibilitatea omului modern cere veșminte pe măsură. Limbajul din poezie este de-o simplitate aproape algebrică. Poate c-am scris „Lilieci” dintr-o nevoie de simetrie.

— Ce înseamnă să mergi La lilieci și de ce nu-ți sperie pe oameni mersul La lilieci?

— La început a fost un blestem: „Vede-te-aș la lilieci”. Deci Lilieci nu e numele satului meu, cum s-a crezut. Cîmîntul e înconjurat cu un gard de lilieci. Locul acesta de verdură mi s-a părut simbolic, în multe sensuri. Moartea de aici păstrează o spiritualitate pe care m-am simțit dator s-o semnalez. O moarte care odîmnește. O comunune și o continuitate. Se urmează cu disperare după documente. Dar întrebăm și pe cei de demult. Cîmîntirele sînt și ele documente (chiar ale latinizării, cuvîntul fiind latin). Bineînțeles, m-a interesat, în primul rînd, partea vie a satului românesc, eternul românesc, responsabil cu veșnicia. Vesele încrustată în creasta obiceiului grai, întîmplări. Apoi caruselul zilelor și anotimpurilor și anilor. Legătura țărănilor cu pămîntul. Vorbeam de Ispirescu, Făt-Frumos îngropaț de altele ori în pămînt, pînă la glezne, pînă la genunchi, pînă la briu, găsește, în basme, mereu resurse să se desgroape și să taie capul căpăcîmului. Legătura lui cu pămîntul e și de natură magică. Toate acestea îmi dau mie, ca unia care m-am născut într-un sat, un sentiment de emoție și evlavie.

— Critica practică a leitmotiv al rotiturii, ebrai al ruzii cînd este vorba de tralectio literară a membrilor generații din care fac parte. La mai toți se observă că au început într-un fel, dar că de la un moment dat creația lor ia alt curs. În cazul Sorescu acest moment ar fi „La lilieci”. Ești de acord cu această comună a ereticilor literare?

— Știu ce dăci poate fi vorba chiar de-o ruptură? O schimbare de registru, mai degrabă — care uneori pare făcută la întîmplare (există și fericiții întîmplare a inspirației) dar — în adine e intim legată de structura poezului. O întîmplare logică.

— Într-un interviu pe care mi l-a luat o revistă studențească, am fost întrebat dacă consideri „La lilieci” o scriere postmodernistă. O întrebare surprinzătoare, nu-i așa?

— Îmi face plăcere să aflu că sînt citit de generațiile mai noi. Mă întindec bucuros cu cititorii tineri, studenți, elevi — și cu profesorii lor. În ce măsură „La lilieci” este postmodernistă nu-mi dau seama, pentru că îmi este greu să precizez ce e postmodernismul.

— Reacția mea a fost asemănătoare, plus satisfacția de a constata orientarea tinerilor către o speră controversată, dar substanțială. Totuși ce este postmodernismul?

— Pînă s-o găsi un termen mai fericit, să-l luăm ca pe o invenție necesară în metodologia criticii și istoriei literare. Accept dorința de înnoire, nou înțeles care zace în cuvînt. Nu-mi place particula post. Decît post ceva, mai bine avangardist. Cum problema este de competența planetei întregi (se discută în toate țările) sperăm să se găsească un nume mai adecvat pentru curentul care străbate literatura a tuturor țărilor de la sfîrșitul acestui mileniu.

— Este prea general, prea cuprinzător, îl lipsește diferența specifică?

— Modernismul, pur și simplu, are șansa de-a fi permanent (ce savuros e modernismul de-a cînd, antic!) pe scara postmodernismului și săvîrșită parcă la altceva, la o perioadă de trecere, de care, în general, mi s-a scris.

— Ai remarcat abundența scrierilor la colegii din propria generație?

— Fiecare răspunde de cantitatea sa. Pe de altă parte, nu prea-mi plac scrierilor fără opera. Trebuie să puză pe o masă cărți de-a adunate, care să stea în picioare. Să scrii totă viața o singură broșură (și să fii pensionarul ei în eternitate) este admirabil, în cazul celorlalte excepții celebre. Făcîndu-se apologia cărții unice (da propriu) parca se încurtează lumea, se scrie în comoditate, rădăre. Pleidînd pentru cantitate, dai apă la moară grafomaniei. Valorile și marile valori se aleg, atunci cînd e cazul, de la sine. Mult-puținul lor țîșnește spre zenit. Scriitorul tînar trebuie să aibă posibilitatea să publice mult, cînd e tînar, și scriitorul matur la fel, mult, cînd e matur. Astăzi doria de „opere” a scriitorului român, vîrstă, acoperind multe genuri, cuprinzătoare și neliniștitoare. Romanticii francezi — unii, V. Hugo, de pildă, — cite 2-3 m de scrieri, multificate aproape anual prin editii de toate fețele. Romanticii noștri au murit tîneri, săraci (bolii, mizeriei), unii abia au apucat să publice o carte, restul nu s-a scris, sau dacă s-a scris s-a pierdut, sau dacă nu, s-a pierdut, a fost interzis, ori nu s-a mai recitat. Așa nu se pot cere curente, nu poți avea un nume, nu poți influența. Nu putem fi mari cu un citad-două. N-am băgat de seamă cît scriu colegii mei de generație. O să fii mai atent.

— Edgar Papu, admirînd această generație, despre care a spus vreo mară, gîsindu-i corespondențe numai în secolul trecut, vorbea despre efectul de supracompensare, generație fără cărți, fără profesori, care a izbucnit singură.

— Impulsul inițial a fost mai puternic. Obligativitatea de-a învinge o inerie mare, a comprimat în ei o energie grozavă. Cînd a început această generație, aproape totul trebuia luat de la început. Și-a redescoperit maeștrii între scriitorii dintr-o țară străbună, mai mult sau mai puțin adînc în acel moment și — luînd-o de la început — a și continuat totodată. Tradiția asumată și depășită, a dus la altceva. Argeșii, Blaga, Barbu, Voiculescu, Pillat, Adrian Maniu, Fundoianu — iată o serie de maeștri pe opera cărora, impresionantă, în cele mai multe cazuri, și ca volum, s-a sprîlînt pîrgia novatoare a nollor poezii. Vorba aceea: Dați-mi un punct de sprîjin... Nu poți inova, fără a fi, totodată, un bun cunoscător al tradiției. Cei care vor să facă inovații din senin, se înșală.

— Unii dintre acești poezii nu erau admisi deoc. Interdicția lecturii cred că a jucat și un rol formativ la filie mai tari, care au sfidat-o. Interdicția selectează?

— Da, ele erau foarte mari. Dorința noastră de-a le învinge cu altă mai mare. Anton Pann zicea: „M-am învățat cu rîul ca vîntul în băcan”. Nu-i bine să eşuăm să ne învățăm în băcan. O realitate cîntecă. Dacă stăm să ne gândim, rare au fost momentele de respiro, cînd în cultura noastră s-a putut, în voie, construi ceva. Dacă s-ar fi așteptat doar conjuncturi fericite, nu s-ar fi făcut nimic niciodată. De-a început și la început, Pann cap la cap dau tot începuturi. Din cauza asta îmi spunea deunăzi Edgar Papu — noi nu a-jungem niciodată să avem decadență. Rămînem mereu la stadiul floral, nu apucăm decantarea grea minerală, care presupune oboseala unor straturi ce se apasă și se strivesc.

— Ce drumuri a desfășurat lumea scriitoricească de care îți?

— Multe, aproape toate drumurile erau infundate. S-au cîștigat cîteva principii: Literatura nu e un reflex imediat al actualității, ea nu se confundă cu articolul de ziari și nu se naște automat dintr-o documentare „la fața locului”. S-a cîștigat accesul la trecut și la istoria națională. S-a descurz orizontul celorlalte culturi europene și universale care au putut fi cercetate fără acuzația (foarte gravă pe atunci) de-a fi cosmopolit.

— Totodată, poezia a uzat la maximum de dreptul ei de-a fi ambiguă. De dreptul la metaforă.

— Dar și dreptul la metaforă s-a cîștigat greu.

— E adevărat. Odată cîștigat însă, ea a înflorit și aproape că a făcut minuni. Poezia a luat-o înaintea teoriei literare, a demersului teoretic, a criticii literare. Trebuie să aducă că poezia își rezervă dreptul de-a fi și direct, de-a renunța la vîluri și aluzii. Sînt momente care cer aceasta.

— Ce e un scriitor?

— Un cititor al altora, în primul rînd. Și

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Poeme de DAN LAURENȚIU

Monolog in pustiu

Căii albi cu spume albe
aleargu pe marea albă
care alege cu spume
și mai albe și mai albe

către iepe cele albe
care iepe cele albe
n-au fost căii cei mai albi
cu capite albe albe

alergînd nici nu se știe
pe cîmpia cea pustie
care vîntul o sfîșie
ca pe rachia pustie
vai ce nimeni n-o sfîșie
în vîntoasa ei pustie?

O zi din noaptea poetului modern

În miezul zilei
în puzetă dinvîna a soarelui
ochii tăi sumbri
mai întunecați decît iadul îmi plac

și mă scufund în ceea ce
ei semnifică pentru raui
din sufletul meu copilăresc
pierdut pentru totdauna

dar nu și ochii mei puri
decît stelele nopții
și cerul abiastru
așa îmi vorbea cea femeie

cu ochii sumbri
acea femeie care întineca
lumina divină a soarelui
și care îl cobora în bolgiiile
infernului

Seară de primăvară

Niciodată nu am crezut
că mă te întinsec pe acest drum
cu prafuri roșii strălucînd
printre capitele altor mel

mai galbeni decît apusul
decît răsîrîtul lumii
niciodată nu am crezut
că te voi întîlni dincolo de frunze

care te acoperă cu un frig
mai roșu decît buzele tale
și apoi au căzut frunzele
și tu strigat țierile pădurii

un cîntec funebru
era poezie mai curînd
apa pe care plutea copacul cunoașterii
binelui și răului era apa

Diptic sub cerul azurii

Pe lacul cel mai negru
din lume
înnoată cea mai albă
lebedă din lume

de pe lacul cel mai negru
din lume
se înalță cîntecul cel mai alb
din lume

acest cîntec din lume
îi înalță de pe lacul
cel mai negru din lume
lebedă cea mai bolnavă din lume

într-un sicriu alb
printre norii negri
zboară un poet
și cîntă cu glasul tunetului
de astă am vînt
cînd luna galbenă
mîngîie sînti tîrîșind
cîi picioarelor adormite
în Făcurea Neagră
din care curge un riu
de singe albastru

Democrit și religia atomilor

Sinul tău este mai dulce
decît marmora care aduce lapte
pentru alăptatul ingerilor
dinnoaite greilor

ei au avut țări și piscur
adăcă lapte și sîfurci
dar cu toate acestea n-au
bomba atomică

decit numai în conceptual pur
așa cum numai senzații ingerilor
se mai poate concepe
în zilele noastre profane

Va veni iarna

pavel peres

Lumină pură

Am ieșit în stradă când pomii înfrunzeau un vis, era un timp de fostor, se aprinsese credința în dragoste, ce-ar fi putut să urmeze decît marea omului, dar în piață tu vindeai aureole, păreți un miracol al risipei, snopi de secunde se cîntăreau pe aripi de fluturi noplateci... iubirea nu-i un martiriu pentru cel ce știe să facă pereche în zori cu scipiera ochelului.

Ultimul vers

Mi-am amintit toate clipele în care am fost uitat, Zace cite un vers în ele, un răsărit, Scris cu mina mea, un eveniment, În formă incipientă de unde Corăbii mele vor avea șansa De a porni în oceanul memoriei În oceanul fericiții, în oceanul Tristeții, am avut o comoară, Am avut o iubită, nu mai am Nimic, decît poemul acesta, Mai mult decît o comoară, Dar iubita mea locuiește În strigății hexametrelor Pe o stradă pe unde n-am mai trecut De la ora chelului total.

Fintini

Să aşteptăm în vară, pe seama ei, Așteptările n-au fost înșelate Stele în fîntini, viouri în cer, Femeile umblă cu tainele toate.

Cineva e sus, vînturii nării Măsa e-nînsă printre tăceri, Aprinde bucuria să luminăm cu ea Ziua de miine, nu ziua de ieri.

Mișcare-n sculpturi, pămîntul S-a împăcat cu nesfirșit, Dar omu-i supus dezmiertărilor Zi-noapte, fericitul - minnitul.

Verde, verde, pelin verde

Iubita mea avea visul pătat De floarea soarelui, umărul Drept ca un pahar în care Scinteia luna, gura De forma trecutului, și nu știam Și ea nu-mi spunea, doamne, ce frumos Mai era, cineva-mi luase Paharul de la gură, și ce sete-mi Mai era, iubita mea avea O căcere de lună, și eu credeam, Că era cîntec, doamne, ce cîntec Era și ce pădure ne-ascundea.

Arhipelag

O femeie privește-nspire apus Și în privirea ei mă pierd, Dar cînd în rotația universală Se-nțezăște răsăritul Mă adună bob cu bob Ca să poată din nou să mă piardă

Printre stele bătrîne Doar iubirea e tîndră Și-mparte speranță

Iderul de foc

Era seară, o lacrimă își mistuia cerul ca la sfîrșitul culesului și marea strălucea din pacea adîncurilor, viața nu răscumpără cuvinte, le naște.

Atunci am scris poemul de la răsărit cu vîntul zăgărit pe mine cineva imi întindea imaginația după obiceiul căderii stelelor și-am simțit că nu mai mă pot salva.

Nimic nu înfloresc mai minunat decît cuvîntul în care dragostea a făcut cuib soarelui.

Să fim pină la ziuă

Locuim într-un sat la marginea macilor sălbatici, iubita mea cînta noaptea întreaga, dimineața minca un măr din care izbucnea soarele.

Și frunze ieșeau din lemn bătrîn ca stele pe-un cer de busuioac, un trup și încă unul - o singură picătură de ploaie plină de toate visele.

Era o lumină în întuneric care nu se putea da pe din două.

Flacăra și povestea

Fie timpul o rochie transparentă pe tine și-o apă cîntînd în părul tău și-un fulger în palma tale și clipă unică a cunoașterii. Trupul tău vibra a înfîișt tristetea nu are simț, pe genunchii tăi luna inserează cu pescarii mel.

PRIETENII

și în minerit, acolo unde spiritul de echipă, acea sudură de granit nu are dimensiune, sau poate are o dimensiune pe care numai el, acolo în adîncuri, o cunoștea. Așa imi explic bucuria celor trei, într-o ogradă din Udești-Seveul, unde reîntîlnirea lor îmbracă frumusețea unui simbol.

În ani am fost alături de mineri de multe ori, fie la bucurii, fie la necazuri, fie acolo în subteran unde le-am simțit cel mai bine marea efort de a scoate la lumină cantități cit mai mari de minereu. M-am legat pe viața de el prin cartea închinată lor „Fereastră spre inima pămîntului” și totuși, nu știu de ce, dar această întîlnire mi s-a părut cu totul aparte. Nu pentru că nu l-am văzut niciodată împreună, deși în inima mea de reporter exista o astfel de dorință. Nu pentru că nu-i întîlnisem de mult timp pe acești prieteni-mineri, dar avea să mi se întîmple un lucru ciudat la prima vedere.

Chiar dacă masa era plină cu bucatele pregătite pentru așteptații oaspeți, totul a fost pășit pe moment pentru că, cei trei s-au lăsat într-o discuție despre minerit lăsat din lămbajul lor, din forța cuvintelor rostite, a căutărilor unor soluții eficiente, iradia, cum nu se poate mai fidel, dragostea lor pentru meserie, dragostea pentru oamenii din jurul lor. O dragoste dăltuită în peste două decenii de subteran, acolo unde împreună au trăit marile bucurii ale victoriei cu minele sau acolo unde incertitudinile erau înmălzite cu hotărîrea fermă de a lua totul de la capăt. Pentru că astfel de bărbați nu pot fi oprîți niciodată. Acești bărbați ai muntelui nu-și pot stînge pornirile decît în roca dură, bogată în minereu. De-acolo, cu fiecare izbîndă ei înscrubă o fiilă în cartea bărbăției.

M-am obișnuit să-i văd mai mult acolo pe platforma de la mina Lesu Ursului. Acum în ambianța sărbătorească nu-l deosebește decît îmbrăcămintea sau poate liniștea unei discuții pe care în adîncuri cu greu o pot stăpîni.

Minutele se scurgeau, Mîncarea se răcea, chiar dacă femeia tot insistă. „Lasă-mă că

n-am vorbit de mult cu ei și stîl cum l-am așteptat. O s-avem timp și de-asta...” Dialogul dintre ei continuă:

„Cum să facem în frontul nou? Ne trebuie cabluri, furtune...”

„...Ce-i cu rotopogolul? Ce-mi mai fac oame-nii din brigada?...”

Așa abataj... așa lucrare n-am mai prins de mult timp. Nu-i chiar ușor... Și nici nu ne va fi nici în continuare... „Dar ar fi bine să lași concediul?... Cînd vii?... „Joi”... „N-ai putea veni miercuri sau marți?... Trebuie să-mi ești soția. Cu teburile la cîmp am scos-o la capăt. Mai am ceva pe lingă casă, dar vin. Vin, și-asa cred că în acest an am stat cel mai mult în concediul de odihnă...”

„Vino. Vino să ne apucăm de treabă mai virtos. Am recuperat mult avem chiar și mici depășiri. Nu peste mult vreme ne vom înscrie cu multe tone la depășiri. Vom fi primii iar, chiar dacă, la această lucrare am lăsat-o iar de la zero...”

Frînturi de dialog. Un dialog cald. Un dialog ce viza o singură dorință a celor trei comunisti și nu numai a lor. „Cum să facem să scoatem mai mult și mai bun minereu?”

Martor deloc inecomod la discuția lor, aveam să mă conving încă o dată de frumusețea lor morală, atunci cînd au aflat că au coboșii kolei de liceu, fiind chiar în același an. Ba, în un moment dat, gaza și-a chemat fiica și i-a spus ca într-o duminică, tot ca aceasta, să-i invite aici. Pentru că și el trebuie să fie prieten așa cum sint tații lor. Ce alt sfat poate fi mai frumos pentru fiul și ficele minerilor, decît acela de a lega între ei o durabilă prietenie ca aceea a părinților?

„Privesc în smurgul zilei pe cel trei bărbați voioși, cum își string mîinile, urîndu-și „Noroc bun!” și mă întreb: Oare cum i-a întîlnit viața?...”

Peste o zi: Petru Moraru, Dumitru Smărăndeanu și Dumitru Sofian vor pși din nou împreună spre subteranele muntelui, iar ecoul faptelor lor și ale oracțiilor vor avea puterea inegalabilă a PRIETENIEI

Mircea Motrici

nicolae sârbru

Vin fotografi și reporteri grăbiți să immortalizeze misterul. Se uită la zîmbetul lui încurcat cu teburile și fulgii căzînd pe nenăscute cazane, și văd de fiecare dată, ca pe un ecran adînc numai coșuri de fum și cazane în care fierbe mereu tinerețea, licoarea cea mai curată.

Rămase cu ochii pironiți pe daltă. O mamă vine să reclame

pierderea fiului ei cel mai pur. L-a zărit pornind așa neaunpuit pe-o scară înaltă de fier, luncușă, s-a dus... Roua din priviri umezise totul în jur, o, bietele mame, și s-a întors de acolo, de sus, dintr-odată bărbat.

Am fost și noi contemporani, vom spune, cu tinerețea acului în munți și tîna mai rășie decît Luna, cu sîntul sfîrșimicis ca un bulgăre de viață, strai vechi și luminos pentru nunți, cînd problemele majore ale lumii se rezolvau în pauza de masă, pe cimentul umed, urme de păsări astrale și raționamente prea riguroase folosite drept fețe de masă. Închipuim în mortar cadavrele unde n-o cîntat niciodată vreă orgă, numai muncitorii eroi în mantale, cu glume și tăceri sinuoase, ori sufliindu-și nasul reglementar, cu polmele aspre și mari, fără murgă.

Și se aruncau în paturile lor de fier ca în niște voluptuoase colinde, faguri în ochi suprapuși, istorie caldă aproape de cer în turnuri setoase de merinde.

Pianul din salon

Pianul mare din salon, capacul lui care mi-a întunecat viața și opera. Stringerile de mină și debitul de tutun, după ce totul s-a sfîrșit. Vîntul acela luminiscent cu inima cit un bob de orez - tot mai puțin amintiri din copilărie, urma de talpă întipărită în nisip, - mătasea broastei fluturîndu-și pe taze: cînt-o și tu cu gura ta cit un bob de orez (întînde și tu gîtul după drumul caravanelor în deșert), cîntă și tu la pianul de nisip al deșertului.

Pianul construit direct în salon, clădirea aceea ridicată os lingă os, tencuită cu frig, luminată cu noapte. Și, deodată, din pian zvîcnește inima pianului și din umbra inimii lui se desprinde o ureche crestată și singele care răsărit vrea să fie deslețat de inima lui lovind nebulonește în coastele innegrite.

Pianul mare, întunecat din salon - fiecărui de oțel imblînzind orice sunet, deschînd partiturile unei dureri străine: cînt-o și tu cu gura ta cit un bob de orez (întînde și tu gîtul după drumul caravanelor în deșert), cîntă și tu la pianul de nisip al deșertului.

Și doar melodia acelei dureri de demult întorcîndu-și singură pagina, izbînd de trei ori cu pumnul în masă și cîntînd mai departe.

Comerțul cu indulgențe

Cu focul stîns, cu țigările pe sfîrșite, cu marea vînt zgîlîindu-mi ferestra - omul din colț, bătrîna doamnă care șterge vitrinile agenților de voiaj au fost ultimii care s-au gîndit la mine, la singele meu care stînge lumina în săliile de cinematograf, la viața mea care își cere iertare.

Ca pe o mișcare mi-au dăruit o pătură veche. Cu nesfîrșită blîndețe mi-au adus mai aproape chibriturile, bîdonul cu gaz.

După puterile lor mi-au trimis cîni de zile scrisori și mi-au ca aprinde focuri zădărnice la marginea mării. Cu cenusa unui imperiu mi-au vopsit lata. De la robinetele casei mi-au dat să bea undea-juns. Cu lanțuri din fier de cîmp mi-au legat mîinile - cu lanțuri de imortele m-au acoperit ca pe unul de-al lor.

Cu focul stîns în vechea mansardă,

traian t. coșovei

cu țigările pe sfîrșite, cu lupii la usă (ah, la flacăra colților lor mi-am scris o viață întreagă poemul) după ce am urcat un munte de plumb litară cu literă sint singur și în tăcerea din jur aproape aș putea să luminesc.

Iertarea

Pină la urmă m-au lăsat să dorm în lift ca pe unul care arde ziare vechi ca să poată trăi pină la capăt, ca pe unul care își amină pină la capăt poemul.

Într-o cabină veche de lift am văzut și eu delinții aruncați de valuri la tîrm. Prin oglină murdară, cu minile la spate, și eu am ascultat această dispădere zgomoasă a cuvîntelor. Și inima care inghesuie cifre și cifre și cadranul pe jumătate sfîrșit și regii ce coroana singelui meu o pun pe fruntea lor.

Ce ochi de miel avea ochiul de tîgru!

Ce poveste o vieții avea chipul meu prăbușit în cuvinte! Într-o cabină veche de lift - cit de albastră era marea - care se insera în inima mea... Și cite degete răscoleau mîruntaiele cîntecului!

Ca unul care aprinde scrisori ca să-și lumineze fața, ca unul care își amină pină la capăt poemul - cit din nisipul de atunci mi-ar fi încăput în pumni și cită viață mi s-ar fi scurs printre degete ascultînd valurile care își ascut tălpii de tîrm, foșnetul tăcerii care nu iartă?

Plimbarea de dimineață

La capătul scării am văzut cinele cobarînd cele o mie și una de trepte. Bătrînul cine scos la plimbare în lesă. Bătrînul cine scos la plimbare în brînci în splendoarea dimineții de iarnă.

Avea ochii mei, anii mei care-au fost, cearcănele mele. Avea numele meu scris pe zgarda murdară - cu un sfîrșit de tandrețe, cu un început de ferocitate strecurîndu-și umbra printre barele de alamă ale scării.

În ochii lui am văzut luminile din insula Elis și hoardele mătăsurilor învîrtînd imensa ruletă a nopții. În ochii lui stîngi am văzut stîlirea apocalipsei și datorile mele nepătîite și viața mea - (și, doamne, avea anii mei și lacrimile mele).

Bătrînul cine scos la plimbare în splendoarea ultimei dimineți de iarnă - împins o mie și una de trepte, una cite una, pină la capăt și meci departe de unde nu mai există nici o întorcere.

teatru

t

«Cuibul»

● Revitalizat de perspectiva unor „deschideri” inteligente, pe care scriitorul Ion Brad le întreprinde în favoarea creației românești, Teatrul Noulă se află, odată cu premiera Cuibului, în fața celei de-a doua tentative de promovare a dramaturgiei originale.

Tehnica decalajului dintre aparență și realitate, dintre formă și conținut, pe baza căreia e construită piesa lui Tudor Popescu, devine, prin ambiguitățile oferite, un incitant preexistent în găsirea celor mai diferite modalități stilistice de exprimare regională. Cu mijloace simple, la nivelul unei reviste de varietăți, Dominic Dembinski transferă elemente ale lumii teatrelor, dînd impresia unei intenții de educare a satirilor prin muzica tonică, antrenantă a lui Dan Ștefănescu, prin versul ironic, jucăuș al lui Eugen Rotaru. Deși pare o glumă crudă, Cuibul denotă multă și serioasă muncă, cu toate oscilațiile lui între muzică și parodie, între farsă și tragedie. Micuța cortină roșie - cu inscripția de tip brechtian „Cooperativa Elastică” - delimitază spațiul convenției. Un interior simplist de birou - o masă, citeva scaune, un

dulap multifuncțional - e dominat de semnul citorva plajumi roz (decor, Nicolae Ularu). Ordinea și „liniștea” muzicală a acestor locuri și oameni par să fie conștințite de litera legalității, a corectitudinii, a moralei, a principiilor severe, sănătoase. Cîrînd, faptele lor subliniază golițuțea frazeologiei stereotipe pe drumul simbolic al ascensiunii pe scara roz, cu tapițerie roz. Costumul, uneori prin culoare (roșu cu fîreturi aurii pentru Stănel), de cele mai multe ori prin ostentativă antinomie, contribuie la definirea limbajului scenic. Mîinînd candoarea, gingășia, bunele maniere, umanismul, superintelctualismul, spiritul autocritic, aceste rebături umane cred că-și pot fortifica la infînit pozițiile sociale, că se pot ascunde și dedubla în nestire. Mimeticul grup al supușilor este alcătuit de cei trei subalterni prin vocație: Vicu-Petrică Popa, Lică-Ion Punea, Duducel-George Păunescu. Servili, maleabili, inexpressivi, nesiguri, ei sint gata să danseze după ritmul ce li se impune, fie el de can-can sau de sîrbă. Trăvesitul și dantelele li fac grotesci. Vînd să-și truceze crisparea, aerul lor de degajare, de neîntreruptă veselie, le decantă golițuțea, mediocritatea și artificialul. Dîncu - șeful (Dorin

Varga) este conducătorul mascaradel, dirijorul reprezentației operetice pină la apariția Angelei Frîncu (Giulia Marinescu), șeful kerarchie superior. Cînd, de la pupitrul dirijorului, Dîncu trece, fără comentarii, în rîndurile corpului ansamblu. Primadona „va vorbi” auditoriului de la înălțimea tribunei roz. Glasul „privighetorei” de operă amplifică desățușarea ridicolului ritual. Cu zulfuri blonzi și dezinvoltură, cu sex-appeal și rochie de epocă, Angela Frîncu nu mai poate fi rigidă „sperietoare”. Inhibind colectivitatea celor slabi. Prin înfășurarea lui Dorin Varga și a Gildei Marinescu, cei doi „monștri” ai „forței” locale capătă caracteristicile unor oameni bonomi, deformați prin rigoroarea formelor impuse în timp și nu din cauza lipsei lor de personalitate. Stănel - George Alexandru reprezintă chipul vîntului parvenit, urmîrînd drumul ascensiunii cu aceeași mijloace. Florentina - Cătrinel Paraschivescu este imaginea lașității, a superficialității, prefăcătoriei. În opoziție cu cînta „apărătorilor” de principii, tinerii Mi-oara (Adriana Moca) și Răducu (Stelian Nistor) au firesc, naturalitate, se poartă și vorbesc normal. În ciuda atacurilor și eforturilor celorlalți de a-i determina să se „schimbe”. Scene de „hînoză” socială pe care șeful o atlică subalterni rebeli e semnificativă pentru sugerarea procedeelelor de convingere. Lăsarea cortinei roșii închide spațiul „oarăsișului” de ocazie: dincoace de cortină, în procesiunim, cei doi tineri învîtați în situație eliminîndu-i din joc pe ridicolii propovăduitori ai iluziei roz.

Nicoleta Gherghel

film

f

«Secolul cinematografului»

● Lucrare enciclopedică de mari proporții, rodul unei tenace munci de cercetare și documentare realizate de un valoros colectiv de filmologi format din Cristina Coriovescu și Burjor E. Ripceanu (coordonatori) și Dolia Boeriu, Rodica Pop-Vulcănescu și regretablea Ioana Creangă, Secolul Claeamografic (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, 608 p.) reprezintă un autentic eveniment editorial, nu numai pentru specialiști, dar și pentru numeroșii iubitori ai celei de a șaptea arte din țara noastră.

Constituindu-se într-o adevărată istorie a cinematografului mondial în date și comentarii, Secolul cinematografului este rezultatul firesc al exploatării laborioase a unei ample palete de surse documentare întreprinse pe parcursul mai multor ani în vederea cristalizării unui punct de vedere românesc în problemele, nu o dată controversate, de istorie generală a filmului.

Criteriul cronologic adoptat de autori conferă o utilă flexibilitate informației trimițînd cititorul interesat de posibilele comparații și interpretări diacronice generate de multitudinea, diversitatea și caracterul inedit al aprecierilor valorice referitoare la personalități, opere, școli, curente etc., cit și

date și comentarii pertinente. Tocmai de aceea ni se par regretabile o serie de omisiuni ce țin atît de rubrica operelor marcante pentru un cineast sau altul, de capitolele atît de delicate al scenariului de film, precum și cele referitoare la o serie de interpretări și filmografii impresionante.

Dacă perioada 1981-1989 (efortul autorilor de a fi la zi cu informația este remarcabil) este realizată sub forma unei addenda structurate în trei capitole, filme, cinești și evenimente varia, nu este mai puțin adevărat că aici cel puțin și-ar fi găsit un binevenit loc lista integrală a operelor cineastilor români distinse cu premii naționale și internaționale.

Carte de referință, în ciuda inevitabilelor erori sau omisiuni, imposibil de ocolit la un asemenea volum de informație concentrată și remediabile în perspectiva unei eventuale viitoare reeditări, Secolul cinematografului prezintă un instrument de lucru cu o înaltă tinută intelectuală, o enciclopedie nu numai instructivă, ci și formativă realizată cu multă competență și dragoste pentru cea mai populară artă a vîntului nostru. Puținele erori, rarele inadvertențe sau omisiunile amintite scad foarte puțin din valoarea globală a unui volum indispensabil fiecărui cinefil, realizat cu prețul unui uriaș efort de documentare și cu multă probitate profesională.

Călin Stănculescu

MITOLOGICALE

Prin 1873, Eminescu scria o surprinzătoare poezie, *Mitologicele*, iar cîva ani mai tîrziu, în 1878, probabil la București, Umbra lui Istru, Dabija Voevod. Despre cea dintîi s-a afirmat că ar fi încadrabilă parodilor după Homer, fapt cu totul adevărat. Este însă explicația suficientă pentru a-l lumina geneza și a nu-l acorda decât o justificare pur ludică?

Am în vedere, în cele ce urmează, înălțarea evenimentelor și modul comentării lor, ambele aspecte privite în ansamblul dominantelor eminesciene. Fiind vorba de un fragment dintr-o imagine epopee, un rezumat al întâmplărilor este bine venit pentru evidențierea cîtorva particularități, după care să urmeze, după ce a bătut zdrăvan, hălădușele prin univers, făcînd poezie, răsărîndu-și carul în nori. Ajuns acasă, se culcă la căldură, sfîrșind straniu, iar a doua zi, urcă în car, pentru a se răcori cu aerul proaspăt de munte.

De la bun început, trebuie relevată alegerea și insistarea asupra unei imagini agregate în chip deosebit de Eminescu, anume Bătrînul, ca emblemă a vitalității și pazăic al vieții. El este o combinație între mag și demiurg, de la cel dintîi pregătind caracterul mediului și ezicului, de la al doilea, aspectul pazăic. În sumă străbătînd un drum anevoios, insul problematic („natura catilinară”) a ajuns la stadiul de maz (precum în *Strigoi* și în *Povestea magului călător în stele*), după ce a descoperit unele adevăruri ale cosmosului, grație astrologiei, pe care o stăpînea. Treapta următoare este demiurgul, a cărui intrupare desăvîșită o propune *Lucafaurul*. Sub această înfățișare, Bătrînul, aflat necontenit în relație cu un tînar, cu un îna problematic, îl interzice acestuia moartea (fort stăruind), întrucît se consideră el însuși un gardian al vieții.

În acest context, *Mitologicele* reprezintă, prin intermediul ludicului, o mostră a vitalității pe care o simbolizează și o apără Bătrînul. Alegerea unui uragan în chip de personaj este ea însăși simptomatice, sugerînd o desăvîșire totală, de neștiută. Vigurosul Eol (numit însă ca atare de Eminescu) posedă o forță cosmică, se plimbă printre aștri, stă de vorbă cu soarele, pe care, considerîndu-l tînar, îl ia peste picior. Prosopeea conferă întregului o înfățișare alegorică lipsită totuși de uscăciune din cauza elementelor de umor autohton, care răstoarnă rigiditatea clasicizantă.

Precum în alte poezii, Eminescu își însușește personajul cu o cortegiu de imagini ale robusteții: mîni uriași, codri desci, ocean înspumant, nemărginite etelara ș.a.m.d. Procedul este constant, puțin fi urmărit pretutindeni unde se iese magul. Astfel, astrologul care își are sub ascultare pe cei doi tineri opuși ca destin, din *Povestea magului...*, se profiează pe un fundal asemănător. Ca totdeauna, poetul susține emblema Bătrînului prin sugestii ale forțelor naturale, tot așa precum Mireea voevod invocă drept sprijin „rîul, ramul”, etc. Ca peste tot în opera eminesciană, ceea ce este vechi (adică „bătrîn”) trebuie să aibă o neștiută autoritate, dedusă din chiar calitatea de chimie imolată prin sugestii ale forțelor naturale. De aceea, și în *Mitologicele*, elementele amintite de decor sînt, toate, „bătrîne”, participînd la jocul, de o elocvență gratuită, al uraganului.

Ceea ce conferă însă originalitate parodiei eminesciene este, fără îndoială, atăsarea deopotrivă la un model clasic și la un model modern, care l-am numit al „bunului păstor”. Cosmosul îl sint autentic însuși autohtone, cu deosebire atribuită-autohtone, ceea ce deosebeste *Mitologicele* de, spre exemplu, *Strigoi*, unde trimite la etnie sint exterioare și cumva din ca-

tegoria automatismelor. Aici, soarele este „Pepelea”, chiar uraganul — un „moșneg fără de obraz” care prăvălind ca pe un drumșag rpos, joacă, de neceaz, „moșnească”. Ajuns acasă, el își anină coroana „în cul”, cojocul „de cupror”, loc unde își așează și „obielele” la uscat, își desartă chimrul „într-un vechi căș afumat de pe vatră”. A doua zi, urcă pe virful muntelui „numai în cămeșor, desculț și fără căciula”. Și se scripînă-n cap — somoros — urcîndu-se-n soare. Deși „rege”, bătrînul uragan are comportamentul tipic al unui pater familias, așa cum a fost imaginat încă de la mijlocul secolului al XIX-lea și cum a încercat Eminescu să-l desăvîșească atît în poezie (Mireea cel Bătrîn, Călin), cît și în proză (Castile Creangă, moș Iosif) ori în dramaturgie (Dragul Voevod, Arbore).

Cu *Mitologicele*, nu numai Eminescu, dar scriitorul român în genere face dovada acomodării perfecte cu imaginara „vîrstă de aur”, în care s-a instalat deplin și pe care nu o mai privește cu stîngherenie. Ea îi oferă pînă într-ait o protecție, incit insul aflat sub ocrotirea ei își poate îngădui să se ocupe și de ocazional. Nu în mod diferit procedeză Eminescu în *Umbra lui Istru* și *Dabija Voevod*, text care, avînd o ipoteză — este posibil să fi fost scris pentru vrea din „aniversarea” Junimii leșene, unde se produceau tot felul de lucruri de haz, precum, aproape în mod cert, *Părintele Ermelachie Chisălia*, parodie în proză scrisă prin 1875-1876 și pe care trebuie să o citim în loca ei firească, destinată: nu fragment de roman — cum s-a susținut pe neașteptate ori pînă acum — ci de anecdotă de spus pe „ulțu mare”, în timpul cîne știe căre „aniversării”. Cu alte cuvinte, una din anecdotele frecvent schimbate într-jumătate, cu jumătate de glas, pentru că erau „cosovine”.

Dar să revenim la *Umbra...* pentru a-l observa începutul: „Cum trece-n lume totă slavă, / Ca și un vis, ca spuma undei” etc. Primele două strofe se înscriu pe linia tradițională a baladelor istorice, care cunoscute o mare dezvoltare după 1850, cu deosebire, fapt pe cunoscut, datorită influenței covirșitoare a lui Bolintineanu. Nici a treia strofă nu se îndepărtează de canoană erotic, chiar îl apasă: „Măria voastră, va să-nedemne / Pe neamul nostru în trecut”. Și mai departe, accentuînd turnura serioasă și gravă a registrelor, scrie: „Măria voastră-netezează / De singur negru și hain”. Abia aici se termină exordul, care, așa cum o demonstrează ultimul lui vers, a fost elaborat numai pentru a prepara răsturnarea umoristică și calchiera în negativ care vor urma.

Dabija Voevod face și el parte din categoria Bătrînilor eminescieni, asemenea regelui-uragan. Pentru a l se sublinia componenta autohtonă implicită, li se atribuie ranguri sociale înalte, lucru deosebit de interesant, care ne-ar putea determina să luăm în discuție o eventuală ironizare a supraeului și deci o afirmare a valori individuale. Cum însă alte fapte nu mai vin decumdată în sprijinul acestei presupunerii ispititoare, o trecem în categoria posibilelor ipoteze. Mai elocventă mi pare a fi componenta babilică, schițată în *Mitologicele*, amplificată în *Umbra...* Ea se înscrie în cuprinsul a ceea ce G. Bachelard a numit „complexul lui Hoffmann”, pentru a sublinia obsesia timpului. Or, aceasta constituie una din preocupările esențiale la George Musca — Cereșarii literare Perpetua lăbătuie a lui Dabija Vođ se pe fire în ramele stricte ale evocării, adică în istorie. El însuși istoric, Vođ are nostalgia propriului trecut, adus în actualitate cu o obstinatie care trădează nu stoicismul, ci frica

de moarte. „Perennis humus erit rex” nu este o consolare pentru bătrînul rege, care, aflat deja dincolo de Styx, nu admite propria lipsă de separație și continuă să aspire necontenit la venicul festin alinător al unei vieți reale.

Avantajele lexicale din *Umbra...* corespund zînd avalezelor de genul din *Mitologicele*, în care apare: existența patriarhală, obligatoriu idilică. Precum regele-uragan, bătrînul vodă dispunește „recile mademuri”, filozofia spinoasă, chestionarea impasibilă, preferînd existența ocilă, refugiu în stereotipia reclamanță a baladelor istorice, care cunoscute o mare dezvoltare după 1850, cu deosebire, fapt pe cunoscut, datorită influenței covirșitoare a lui Bolintineanu. Nici a treia strofă nu se îndepărtează de canoană erotic, chiar îl apasă: „Măria voastră, va să-nedemne / Pe neamul nostru în trecut”. Și mai departe, accentuînd turnura serioasă și gravă a registrelor, scrie: „Măria voastră-netezează / De singur negru și hain”. Abia aici se termină exordul, care, așa cum o demonstrează ultimul lui vers, a fost elaborat numai pentru a prepara răsturnarea umoristică și calchiera în negativ care vor urma.

Cele două versiuni parodice îl arată pe Eminescu stăpîn pe cînta din mijloacele defensive în fața asalturilor necontenite ale tensiunilor tranafolice. Emorul este cel mai de seamă și poetul îl folosește nu numai pentru a se apăra, ci și pentru a iua în deriziune gravitatea unor atitudini fundamentale față de existență. Magul, călătorul sebru, chiar ingrișor, prinț și aștri, se înfățișează acum în ipostaza hazlie a sugubăului uragan cosmic și a domnitorului petreăreț, pășind-se astfel un echilibru. Furtuna și alcoolul nivelează impresia produsă de exterior și de turbulenta interioră, pe unită formeză în asemenie înfățișare. Indărul lor se ascund deasupra elementele fundamentale ale ciclului natural, apa și focul, care se travestesc, spre a conștient, în trăirile pe care Bătrînul eminescian le încearcă. Poetul a aflat astfel un nou ceremonial care să-l asigure față de ingrișorarea, frecvent agresivă, provocată de iminența dispariției.

Dan Mănuță

„LAIS” — ULTIMA REALIZARE POETICĂ

despre Lais, piesa într-un act, în versuri, tradusă de M. Eminescu, s-a scris, în decursul anilor, destul de mult. Opinii contradictorii literare au fost de multe ori enunțate în fața publicului chiar de către unii cu un exces de imaginație. Ce putem spune, în mod cert, în prezent, despre istoricul piesei Lais? Utilizînd documentarea veche, integrată unor noi contribuții documentare relevante în presa epocii, vom încerca să aducem, aici, câteva clarificări și precizări esențiale în acest domeniu.

În legătură cu piesa Lais, se impun a fi examinate, îndeosebi, două probleme majore: a) unde și cînd a efectuat M. Eminescu traducerea piesei; b) după ce text s-a realizat traducerea eminesciană.

Să le examinăm și noi în acest articol. În studiul său „Sulla traduzione della Lais” (publicat în *Catella* de Eminescu, I, Ed. „Eminescu”, Buc., p. 239-245, precum și în volumul „Mihai Eminescu — Viața și opera”, Ed. „Eminescu”, Buc. 1963), D. Murărașu, făcînd apel la un întreg lot de argumente (cele mai multe neconcordante), ajunge în final să nascăscăscă adevărul că Eminescu a tradus Lais cu realizarea de către M. Eminescu a traducerii piesei Lais: După opinia lui D. Murărașu, poetul, din cauza bolii sale, a fost în imposibilitatea de a traduce, în anul 1888, textul piesei amintite!

Iar relatarea lui N. Petrușcu, referitoare la lectura unui text tradus de poet în 1888, la T. Maiorescu, acasă, o țărăscă ca neretensibilă: Si, în concluzie, D. Murărașu susține că: Aici se deduce de la T. Maiorescu și-a pus, în realitate, poetului în față un cînet conștient un material scris cu mult înainte, din care a citit piesa Lais, pentru a se da, astfel, Lucafaurul, nevindecat pe deplin, o mică satisfacție a aprecierii prezente din partea vechilor săi amici literari. Totul, nefiind, la urma urmel, decît o înșelătorie pusă la cale de N. Petrușcu, de comun acord cu T. Maiorescu!

Pe bună dreptate, colectivul de autori care a îngrijit apariția, în 1968, a volumului „M. Eminescu, Opere” (vol. VIII), în comentariile pertinente făcute despre traducerea piesei Lais (p. 1128), trece cu buretele peste întreaga născocire a lui D. Murărașu și declară că adică convingerea că în „Răspunderea de la data redactării lui Lais în 1888, între februarie și septembrie”. Și, în sprijinul dovezilor argumentate a acestei convingeri, se dau trei mărturii: a) a lui N. Petrușcu; b) a lui M. Eminescu și c) a Henriettei Eminescu, sora poetului. Vom aduce, în continuare, alte noi mărturii, care vor confirma cu totul susținerea colectivului care a îngrijit apariția volumului VIII al Operei lui M. Eminescu!

„insuși”, ceea ce a dus la decizia de a se acorda un „comitet de amici care să-l ia în sarcină sub un fel de tutelă”. Din acest comitet făcea parte și d. N. Petrușcu. Și, în continuare, T. Maiorescu, român, și Socec, român, și de cealaltă Petrușcu cei 500 de lei, acotio pentru tipărire a ediției a trei a poezilor eminesciene! Iar pe contrapagina scrisorii lui T. Maiorescu trimisă lui Socec, N. Petrușcu confirmă că a primit 500 de lei de la Socec: (Vezi în problema esențială la George Musca — Cereșarii literare Editura pentru literatură, 1968). Mai întîi, de unde a dedus T. Maiorescu că, în acel timp, poetul nu era în stare de a-și vedea singur de problemele sale și, deci, că avea nevoie de un comitet de tutelă? Cînd, așa precum afirmă N. Petrușcu, mentorul „Junimii” nu l-a vîrît de fel pe M. Eminescu de la venirea acestuia la București și pînă stînci? Toate mărturiile aceluia care l-au vîrît pe poet în acea vreme întăresc o singură diagnostică: M. Eminescu se simțea bine! Hehehe, care îl vîrtea pe fratele ei în septembrie 1888, scrie, fără nici o reținere, că „Mihai este bine!” — și dinna care l-a îngrijit mai înainte, cu mult devotament, putea să-și dea leane seama de acest lucru! Iar, în „Pătina Blăndețelor”, nr. 27 din iulie 1889, în materialul publicat de redacție, la moartea poetului, referitor la sărbătoarea acestuia în octombrie, 1888, „anul trecut se făcuse bine de tot! Și redactorii fiind, în noiembrie-decembrie 1888, în contact aproape zilnic cu poetul, știau, neîndoielnic, acest lucru din activitatea lor comună: Mai mult loc! Chiar și N. Petrușcu, cel în memoristică, se amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

SUNETUL PERFECȚIUNII

Urmare din pag. 1

masa stereotipilor. Actor pe marea scenă a lumii și în același timp spectator („privitor ca la teatru”), poetul își definește poziția în două moduri: alt prin imersiune în lucrul cîu și prin distanțare. Stăruie în programul său ecouri budiste, potrivit cărora existența stă de plano, inebulit asadar, sub semnul urerii: „Căci acelorși mijloace / Se supun cîte există, / Și de mil de ani începe / Lumea-l veselă și tristă; / Alte mișci, aceeași piesă, / Alte guri, aceeași gamă, / Amăgii ații de-adece / Nu șera și nu ai teamă”.

Sursele acestei lumi ca teatru au fost căutate prinote unghiurile — de la Shakespear pînă la Schopenhauer; a fost citat romanul El Criticon (1651) al spaniolului Baltasar Gracián y Morales, promotor al „conceptismului”, scrierea unui moralist deconcentrat (călugăr lezuit căzut în dizgrație) operind cu simbolul și alegoriilor. Despre „gîndurile lui Oxenstierna” contemporan cu Mircea Costin — avem aprecierile lui Eminescu din etapa leșeană, pe marginea unei traduceri din 1750 circulant la noi în manuscris. Spectacolul umanității în mers e, potrivit cugetătorului suedez, o comedie relatără în înfîni; Comedia cea de obște „Lumea este priveslute, oameni sînt comedienții, norocul împărțese jocurile și întimplările le alcătuiesc. Teologii ocirnuiesc machinurile și filozofii sînt privitori. Bogății prind lucrurile, cei puternici apucă locul cel mai înalt, la pămînt, sînt săracii. Mușterile aduc răcoarea și cei neclîșii lau mucul luminărilor. Nebuniile alcătuiesc întocmirea cîntecelor și vremea trage perdeaua... Lumea vrea să se însele — însele-se dar (...). Impietiturile cele bune sau rău împletite fac să ridă filozofii (...). În scurt: acest fel este comedia lumii, vestea, și cîia ce vrea să aibă zăbavă cu liniste, să se pue într-un unghi mic de unde să poată cu odihnă ca să fie privitoriu și unde să nu fie nicidecum cunoscut ca să poată fără de grijă a o bătoicri, după cum i se cade...”. Dar sugeriile „asupra comediei cel de obște” conțin problemele naționale, din care gazetarul le la *Curierul de Iasi* extrage semnificații conexe — similare celor din *Glossa*: „Lumea-i ca o ogîndă, în care se gîstește omul, ca să arate precum nu este, ea-i ca o comedie, în care fiecare joacă rola sa și unde cel mai rău joacă cel mai bun. Ea e ca un liman, unde unul seșeste și altul pucește: unul se bucură de cel ce vine, se alture-ntristază de cel ce pucește (o!) Lumea-i ca un bîci, unde unul cîntă, alții joacă, unul vînd, alții cumpără, unul beau și chluiesc, iar alții numai privesc...”

În esență, *Glossa* e un discurs totalizant, în care converg tendințe și reacții din Scrierile din *Lucafaurul* și *Memento mori*, din *Povestea magului călător în stele*, din *Impărat și proleter* ori din solemnă *Odă* (în metru anapa). Categoriei „gloselor” îl aparțin, de asemenea, alte texte, neîntîluite ca atare, dar care, glîndind în *Glossa*, Lume, istorie, Destin, fac corp comun cu amara meditație din 1883. Față de poemele enumerate, *Glossa* e ceea ce *Lucafaurul* este în raport cu textele care-l prepară. Dar putem considera oare *Glossa* drept un bilanț negativ în absolut? Expresie a unui abandon total? Hărtămă, în glosatorul de aici și din altele pagini, moralist, patetic, nu e nici atît de abstras pentru a ajunge la seninătatea unui Seneca din *De tranquillitate animi*, nici atît de radical în negație pentru a arunca anateme fără sfîrșit asupra lumii. Într-o însemnare eminesciană citim: „Morala e o negație. Să nu faci și nu zici”. Pe astfel de negații în șir se întemeiază moralistul din *Glossa*: „Nu băga nici chiar de seamă”. „Nu spera și nu ai teamă”. „Nu te prinde lor tovarăș”. Drama etică a poetului e o eremie idealismului intranșigent, care oeriază cu totalitate individualizată, nu acceptă jumătățile ori sferturile de măsură. Pe cel care au trăit „fără ticăloșie” dar și „fără laudă” (senza infamia e senza lodo), Dante l-a așezat în vestibulul Infernului său. De mai furtuna ori, Eminescu se autoacuză de a nu fi multă ori, în demnitate, Monolohul din *O, stăruie-te cu vieții*, e reluat, cu modificări minime, în *Ca o făclie...*: „Nu afiu unde capul în lume că mi-l pun / Căel n-am avut țării de-a fi nici rău, nici bun, / Căel n-am avut metalul demonilor în vine. / Nici pămîntul care face anulul de bine. / Căel n-am lăsat nimica ca stîmă și jînd / Am fost un creier bolnav și-nimă de rînd...”

E drept, în fragmentul citat, vorbește un ficuiv Edgar, care, se vede imediat, devine masca lui Eminescu. În celălalt text, masca de imprimat dispăre, deci, invocînd iarși metalul de călăuză, acum o face în numele său. Utilizînd în modul anticului dălmăzele soarelui și întregi cu trăsături romantice, în special byroniche, demonul propriu lui e al unui insurgent mitic, posedat de o imensă nevoie de înfăptuire — caracteristică, după Blaga, Oamenilor demonici. Este marșul spre nemăsurat și absolut se lăveste, inevitabil, de porunca sau oerșia dată din afară, urmează tristețea, sarcasmul, revolta. Făcîndu-și cunoscut demonul, așa cum Goethe s’l arăta pe al lui, Eminescu înculcă în sufletul „pasivității” gîndirii regele „contra lezilor ce-s acrușe, contra ordii-mbrăcăt” care determină „acest” Trădătorului gîndirii și, în ultimă analiză, de a se simți în veci neliber: „Sînd mori să vezi că-e moarte viețuit-ai în zădar / O astfel de moarte-l iadul. Alie lacrimi, alie amar / Mai crad aici e cu putînă. Sînd că omică nu este...”

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

„amintea că, în 1888, se vîrtea pe deplin, dar totuși bine — o „om cu minte”! Ce urmărea, în această situație, scrierarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfîrșitul lui iulie 1888? Probabil că banii ce l se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediția a trei, ca drepturi sale de autor (cu atît mai mult cu cît poetul se ingrișea personal de apariția ediției) și nu întro, toți odată, în minile lui M. Eminescu și ale Veronicăi Micke, care stătea cu poetul! Încasînd banii N. Petrușcu, acesta urma să-l dea poezii.

dial înfi, iar în 1931 clasicistul Cezar Papacostea rusea, în conșens cu alții, o observatie sintetizatoare, valabilă în continuare: cheia care „pătrunde în laboratorul poetului (...) stă în fața unui suflet de aceeași esență cu al lui Buddha Platon, Schopenhauer” —, nume îndărăl căruia se desăfoară spiritualități și experiențe metafizice specifice. Pentru indian, Amita Bhoșe, autorea a unui studiu valoros, „cea mai budistă poezie” eminesciană e *Glossa*, text denotînd contacte cu *Dhammapada* („carte fundamentală” în budism), dar și ecouri din Schopenhauer. Cît despre *Rugăciunea unui dac* (inițial intitulată *Nirvana*) după Cezar Papacostea — cea mai budistă” creație eminesciană —, dacă „apropoe totl eminescologu român” o consideră de influență budistă, „un indian i se pare că sentimentele de bază” sînt de proveniență etică, autohtonă, acestea nu mult deosebite de filozofia din Upanișade. Nici *Povestea călătorului* după apropierea dintre *Muresanu* și *Bhagavad-gîtā* — prin intermediul lui Schopenhauer — nu rezistă confruntării critice, relevă Amita Bhoșe: „Existența inevitabilă a răului, zădărnicia luptei împotriva lui — sentimente procedente în *Muresanu* — nu se notivesc cu filozofia Gîtā... (Eminescu și India). Nu atît credința lui *Muresanu* că „dumbrurele lumii / e răul”, cît existența ca surse și nefecierie globală și în special salvarea în nirvana, care e stîngere despartire în neant, notată sfîrșit cu gîndirea budistă. Citabil în pînă în Heracit, conștientul al vieții ca devenire neînecat ca proces în care ceea ce e viu moare pentru a renaste în forme schimbate. În mai mare măsură e de menționat Schopenhauer, cel din *Lumea ca vîntul și reprezentarea*. Treza lui, aproape dădă înfățișare, este notivă, notivă și suferință sînt fenomene correlative, a marcat profund pesimismul eminescian.

„Cum este de lunecosă și putnă viața noastră!” — exclama acum trei veacuri înecundatul Mircea Costin, izbit de valurile nefaste ale timpului său. Metafore ale trecerii omului, unora, multă spume și multă apă, unora, teuficismul unui reflexiv-natetic, tragic aproape, în cele o sută treizeci și două de versuri din *Viața lumii*. „Pulvis et umbra sumus” — spusese Horățiu. La Costin —, ecou trecut prin Eccelesiast: „Fum și umbră sînt toate, visuri și căderi”. Ce sunt omul, omul și ce nu e cîdere l... La contemporanul Pascal, privire la fel de mîhnită, omul din ale sale *Pensées* sfîrșindu-se „la mijloc între nimic și tot” — „caobal de puțin și de mult, de tot și de nimic...”

De nuanță costiniană e vocativul oame, ca în finalul la *Memento mori*, unde Eminescu face bilanțul morții imperitor: „Am să-ntrîb: Că rămas, oame, din puterea ta? — Nimic!”

Mirajul fericirii zice Reșele Somn adresîndu-se călătorului dezabuzat din *Muresanu*, e un „vechin vis”. Viața nu poate fi stearsă „cu-a gîndului burete”. Iar somnul disune de forța reparatoare nebanămie: „Oricit te scuturi, oame, nu-ți poți lesa din viața (...). Acoperă-tea cu-a gîndului tău ceață / Eu vechin treaz, din vis-îl voi face o viață...”

Se repetă aici argumentul din *Povestea magului călător în stele*, adresat de către bătrînul mag Junelui fu de împărat devenit ascet. Flîndcă antinomia e conștientă imaginărilor eminescien, poetul, obosit de neant și vid, re-corporaliză lumea, însoțind la născuturarea ei, la salvarea din mîndă, zederînd cu implicații pluriforme: „Omul e cel mai năns și

POSTA REDACTIEI

IOAN CAPISTRANO, Hunedoara: Un caleidoscop poetic alcătuit din invocatii, prospectiuni intime, notă, sentințe. Fragmentele conving a supra-un vocați lirice reale, insușite strunite însă: ideea se desfășoară doar parțial, parcă prea la îndemna ritmului și a rimei (ex.: „închin / acest veac dintr-o oră / noroiului care / fusesă / mă devoră / mă prostern / absurd de cumințe / fericiți promise / de-o tubire / ce minte / rușă înalt / fierbinte și pură / zeului care / credința mi-o fură”), iar ansamblul nu se constituie într-o structură, nici sosește într-o voce. Atenție deosebită la conștientizarea și timbrul specific: nu-l putem cere noștrilor ceea ce pretindem celor mai slab textieri, celui mai puțin dotat instrumentist?..

CARMEN NICOLAE, București: „Primele poezii” sînt viziuri de album intim, fără nici o legătură cu poezia text. „Aștept de mult o rază / în viața mea pusie / Și înțeleg / oțeză / Că-ntr-o zi vezi” s.a.): textele mai recente lasă ceva speranțe, care se vor risipi lute dacă veți mai invoca „luna de timp” și nu veți deține toate eforturile de care sinteti capabilă pentru a vă cultiva și exercisa, începînd cu programa școlară.

MARIUS CIUTACU, București: Un lung monolog prozaic și inconsistent („Lubita mea nu vine niciodată / Și n-o să vină alta timp / cît o aștept ca să sosească / așteptînd de fapt o lucrare”), presărat cu interogații, exclamații, paranteze și exclamații („Tu și” „mai îți mînt” s.a.), mai multe texte scurte ezal lipsite de orice valoare, și, printre ele, strecurat parcă din greșală, un titlu care v-ar obliga la ceva mai multă exigență față de vdr. înșivă, la ceva mai multă respect față de noi („Nu știu cum, dar / Hîmpul înținat și-acolo / Ca un leu ce-si plantăna coma otelul se rusină / o doamnă de fum își zgornit miturile // fluturii nu trebuie

Cetăți verzi

Ileana a terminat de mîncat mere. Își trage de sub ea piciorul drept pe care și-l freacă, semn că a amorsit.

— Florico, știți ce-am visat aseară?

— Zii!

— Am visat un copac mare, cu virful plin la cer, care creștea în mijlocul pămintului. Frunzișul lui era bogat și roadele multe, și din ele se hrăneau toate vietuțoarele pămintului și umbră sub el aflau toți nevoiașii. Un ioger, sau cred că un sfînt, se-a pogorît din ceruri, c-o arăpă frîntă, și s-a așezat obosit pe o creangă, și-a rupt o portocală și cu zeama ei și-a umezit buzele arse. A binecuvîntat apoi copacul și s-a dus înapoi în ceruri, poate la Dumnezeu, ca să-l vorbească despre copac, ca despre o minune ză-ză-ză. După ce a plecat, copacul a început să se scutură de fructe. El, în timp ce povestea, umbră întinse-țea se lasă pe ochii ei rotunzi și mari și miline își fac de lucru, împletind trei fire din mîtoasă.

Florica nu știe cum să-ți lălmăiească visul. Își zăgăne brățile, nepînțioasă, face cucer pește pachetul de cărți, face și pasienta, dar virful tot nu-i găsește dezlegare. Ileana nu se supără. Umbra întinse-țea de peste ochi s-a adîncit și buza de sus, avînd deasupra un arc de puf negru, și-o scoate în afară. Ea știe ce țile are visul. E ceva legat de dragostea ei. Cu privirea pierdută în gol, se gîndește. Într-o zi va avea o grădiniță imensă, cu o alce pierdută în mijloc și cu bolți de fier, în formă de arc, deasupra ailei va planta trandafiri cățărațorii, roșii, la poalele bolților de fier, și an de an, trandafirii vor crește, urcîndu-se pe bolți, dintr-o parte și din alta, plînd cînd se vor împreuna la mijloc. Ea o să se plimbe pe sub cupola de trandafiri, în picioarele goale, pe petrelele ailei, pe care le va uda întotdeauna cu furtună, ca să rămîna albe și reci. Auzise că mersul în picioarele goale pe pietre ascuțite face bine la tălpi.

Între timp, Florica s-a sculat de la masă, căci pasiențele care leșeau noro pe pliticeaua întotdeauna. Se duse la bucătărie, luă un chibrit, îl aprinse cu bricheta, căci focul era de pe cutie era întotdeauna sărit, și dădu drumul la aragaz. Turnă ulei de soia în ceanul de alamă, încegînd de foc și așteptă să se încălzească uleiul, ca să pună boabe de porumb în cean. Miine, avea de gînd să se ducă în Parcul Libertății ca să vîndă bulgări și suflători. Ileana mergea mai departe pe sub cupola ei de trandafiri.

Ruxandra Anita Neagu

Mesaj generos

Urmare din pag. 1

Incidențe de nume, locuri, chipuri, dar mai ales prin cuvînt. Un cuvînt încheie un moment antebelic, același cuvînt deschide un moment al prezentului. Prin un procedeu prin care un cuvînt, o imagine, un gînd se desfășoară dintr-un alt asemănător sau identic, autorul reușește să păstreze viața continuu-ul faptelor, fluxul vital al timpului puși în corepondențe.

Schema descrisă de mișcarea epică este asemănătoare cu aceea a ramurilor unui arbore: se răzlește din trunchi după niște principii care, aparent, se scapă. Părăsind trunchiul, linii desentului înaltează pe o ramificație, apoi, intensiv, caută drumul înapoi spre trunchi. Mișcarea se repetă.

O tehnică este aceea de a fi redat spectacolul intelectual al desprinderii personajului din tutela autorului, pe alocuri cele două voci coexistînd și avînd capacitatea de a exprima două realități diferite temporale, dar cu asemănări, cu același timbru, cu aceeași calitate. O altă tehnică descriptivă este a concentrării narative: aceea de a pune concluzia înaintea premiselor. Frazele sînt întrerupte chiar în momentul în care urmează a comunica. Altfel, frazele se desfășoară în trombă, fiind suprimate cuvintele de legătură cu intenția de a realiza acel suvoi unic, gigantic în care s-a încapat toate faptele și lucrurile, îndiferent cît de diverse ar fi, dar mîndrindu-se cu tricolorul „plecați la o lucrare fără seamăn...” etc. Faptele, avînd proporții sociale gigantice, coexistă cu observația infinitesimală, la nivel individual; se observă un zid, pietrișul, linia ferată etc., „și făcu loc printre trupuri încordate, simți sub tălpi scrișnet de pietre”. Se ridică strigăte cu toată înfrîntă pentru liniștea apăsătoare (cum de se puteau înălța strigătele alea sub un asemenea clopot? cerul jos strivea parcă gara și trenul și oameni)... țipete de plîns, prădătoare, concanțioare, o voce satei mai multe, ce nu părea omenescă, striga întruna. Văzuse toate acestea într-un timp cît poate dura lumina unui fulger...”. Tocmai acest „timp” și această „lumină a unui fulger” se imprimă pentru todeauna în conștiința personajului. Strămoșii săi, ca și noi înșine, purtăm în adîncul ființei noastre acea epocă clipă și cea luminoasă de fulger în înconștientă cărora s-a săvîrșit „într-o clipă a celor români și a tuturor teritoriilor locuite de dinșu cu România”. „Prîmim”, Este 1 decembrie 1918.

CENTENAR EMINESCU SIMPOZIONUL „EMINESCU — PUBLICIST”

● În zilele de 5 și 6 mai a.c. la Botoșani a avut loc simpozionul „Eminescu — publicist” organizat de Consiliul „Ziaristilor din Republica Socialistă România, Filiala Iași. Redacția „Zărilor”, „Clopotul” și Comitetul de cultură și educație socialistă al Județului Botoșani.

Au participat publiciști și eminescologi din București, Iași, Craiova, Bacău, Cluj, Suceava, Vaslui și Piatra Neamț. În cadrul simpozionului au fost prezentate lucrările: „Eminescu — omul deplin al culturii românești” — Lazăr Băciuc, „Eminescu, tribun al făuritorilor de bunuri materiale. Publicistica lui Eminescu în apărarea țării” — Nicolae Drăgost, „Locul publicisticii lui Eminescu în istoria preselor românești” — Dimitrie Vatamanic, „Actualitatea publicisticii lui Eminescu” — Corneliu Sturza, „Conța și Eminescu” — Radu Negru, „Începuturile gazetariei lui Eminescu” — Cristin Păvescu, „Eminescu despre munca în presă” — Rodica Serbănescu, „Eminescu în Editura „Junimea” din Iași” — Anu Andrieș, „Botoșani în publicistica lui Eminescu” — Ionel Bejenaru, „Abordarea discursului în publicistica eminesciană” — Mircea Oprea, „Ironia în publicistica lui Eminescu” — Radu Căpățeanu, „Eminescu în paginile revistei „Cramăle” — Ion Țăranu și „Răspunsuri ale lui Eminescu la întrebări actuale” — Emil Calotă (Mircea Oprea).

Ci eu coboram

Ci eu coboram sfîșiată de lumina lunii
Ci eu mă tîram în cioturi de arpe
Ci eu orbam și muțeam și disperam
Urînd, ademenită de muzici
Ca pubele în gen
Cu surisul pietrificat

Ci eu eram acolo
Și voi știați?

Creangă luminată

Creangă luminată surînd euforic
(Ori poate flaut desînat,
flaut evadat din imperiul orei)
Țipăt pulverizat
captat în arietele ca un fluviu
în respirația ca un fluviu de pace curgînd
Te sîrut (trunc chele)

Trup surîzînd
Te sîrut

IAMANDI LIVIA, Vaslui / Prozodie clasică insuficient individualizată în Ciad ninze cu insistență peste mine și Amurg, mai personal în Desparțire („Din stea / În stea un suflet gol în zăbur / fără de piedici și hotărî lui. Tîngulor / cuvintele răsună / nu pentru mine-n lumea de acouri / pumnalul scos din teacă a sfîșiat o lună?”); tentația poeziei de meditație în Ascendent sacrația și Încercare; scriitura e fluentă, dar demonstrația incorectă. Mai trimiteți.

BURLEA MONICA, Brașov; RULEA VIRGINIA ȘTEFANIA, Ploiești; FILIMON DENISA, București: Încercări deocamdată naive.

CONSTANTIN RADU, Titu-Dimbovița: Verșificări bine intenționate, din păcate agramate și fără vreo valoare literară (ex.: „Lîna mai frumoasă ești sub raza de soare / Tu ești luna cea / în bălă de zăbur, (ste) / un stîndard sub soare / C-astăzi este sărbătoare pentru fiecare” etc., Luna mai). Mai amuzantă fabula Nunta din

Rug

Miragii, transparente, fluidități,
Arcane,
Falori îndușoase, reverenți —
Aroma griului purtînd suave,
Răcorilor-fierbinți cereșilor,
Corăbii inocente, fluviu blind
Spre sine-nțors, surpat în armonii —
Atotprezență vastă, penitență
Și rug al București
De a fi.

Rugăciune

La fereastră
În pacea divină a după-amiezi
Un coral de mîscăndre
Ceruri lădite deschise asupra-și
Și-o rugăciune păgîmă
Urînd lent ca un coșmar
Dintr-o copilărie perpetuă
Dintr-un basm violent

SANZIANA BATIȘTE

ering, pe care, după ce o veți corecta, puteți încerca să o trimiteți revistei „Urzica”.

LUTAC TIBERIU, Suceava: Vorbe șoale de sens, clisee, agramatisme, toate acestea degradînd ideile și tema. Ex.: „Cu lacrimi de-amînării / Cu rouă de sudoare / a fabricelor grîne, (7) / Cu inima roșită de / așteguri și tractorare (7) etc., în Vorbește (săr, nu, țara nu vorbește astfel); „Trîind sub steagurile versi (7) de codri (7) / sub ramurile frunzelor (7) vieții patriotice (7)”; „Aud țara gîștînd (7) în așteguri / vîd roșu (7) inimilor de dragoste / românilor / vîd roșu (7) steagului scris pe fruntele de sudoare ale fecerii și ciocanul (7) etc., în Culeșe din steaguri eternității II. O asemenea lipsă de autocenzură în cîmpul gramatic și poeziei patriotice este mai mult decît o insultă. Pentru conformitate păstrăm textele la redacție, dar nu mai trimiteți.

Gabriela Negreanu

CONFABULE

Mă întreb și acum cu nesfîrșită durere
cînd s-a oștit acest trandafir
talisman
petelele lui s-au strîns unele într-altele
tremarînd de frîng neplii
cîlerile i s-au strîns în umbră
talpina i s-a famoliat urzind
ca o luminare de miere
numai parturmul nu i s-a pierdut
și seamănă
cu parturmul ei de alătădat

Iulian Neacșu

NUME ROMÂNEȘTI

Oameni și zile (I)

d în diferite ocazii, pe care le-am arătat cu altă ocazie, românii au început destul de tîrziu să poarte nume de familie. Atribuția acestora, fie că pornește de la persoana în cauză, fie că pornește de la organelor locale în secolele trecute, se facea de mult ori motivat. O caracteristică fizică sau psihologică a omului, o înțimplare din viața sa, o poreclă putea determina numele de familie — așa cum cel care s-a ocupat de antroponomie au arătat nu numai o dată — pe care urmașii aveau apoi să-l poarte.

Înregistrarea oamenilor în vreo cataloghie, numită și „samă” era de cele mai multe ori ocazia în care persoanele înregistrate căpătau un nume de familie și nu trebuie să presupunem că cel care îl nota în condici, „samesii”, erau foarte atenți în acordarea acestora. După cum nu trebuie să presupunem nici că dădeau dovadă de o prea mare imaginație, ceea ce făcea ca adesea să se recurgă la modele denotative curente. Unul dintre acestea a fost sistemul de formare al numelor de animale.

Este cunoscut obiceiul românesc de a numi animalele după ziua în care s-au născut. O vâcă născută pe ziua de luni se numea Lunaș, dacă venise pe lume într-o luni. Măriașă — într-o marți, Miercurășă sau Miercana — într-o miercuri, Joiana — într-o joi și așa mai departe.

Nu s-ar putea spune cînd, dar faptul s-a întîmplat cu siguranță, procedeu a fost adoptat și pentru oamenii. Pe un efectuan stăgii militar, curlierul a adus odată o scrisoare pe numele Cornea pe care întîmplător nu-l purta nici în subunitatea noastră. Lucrurile s-au așezat prin intermediul prenumelui, nu prea obișnuit, al destinatarului pe care toți îl cunoșteam drept Lunel. Tovarășii noștri ne-a explicat că în satul său foarte mulți oameni se numeau Cornea. În timpul primului război mondial, bunicul său, pe care îl chema Ion, a fost înscris pe listele de recrutare Ion Cornea Lunel pentru că se născuse într-o zi de luni, spre a se deosebi de alți numeroși Ion Cornea. Pentru a păstra deosebirea, tatăl său a fost înscris la nașterea numelui Lunel care s-a păstrat ca nume de familie pentru urmași.

Chiar în legătură cu numele Lunel, Iorgu Iordan dă, în Dicționar al numelor de familie românești (DNF), etimologia: „Lunel, diminutiv al lui luna (?), indicînd fiind a autorului. O oarecare „contaminare” cu alune se poate să fi produs în cazul lui Lunel, prin preluarea sufizului, dar cazul total nu arată că originea numelui este cu totul alta.

Și mai stranie este explicația din DNF pentru Lunel, tras nu numai din „Lună”, salerului pămîntului, ceea ce, în urma urmei, este posibil — dar considerat că — ar putea fi și bg. Lono „românizată” cu suf. -escu-. Autorul nu-și pune nici o clipă problema de ce ar fi avut nevoie românii să adapteze un Lono, cu suf. neobșnuit, spre să credem că o mulțime de oameni pe care-i cheamă Marțian (majoritatea cu origini românești rurale) își datorează numele unui ipotetic strămoș polonez.

Creдем că, aît Lunel, Lunescu, cît și Lunea, Lunel, Lunică (absente din DNF, dar existente), se explică foarte bine pornind de la denumirea primei zile a săptămîinii.

Pentru Marțian, DNF dă ca etimologie numele... polonez Marșjan (?), fără nici o altă trimitere, nici măcar pentru comparație. Ne vine foarte greu să credem că o mulțime de oameni pe care-i cheamă Marțian (majoritatea cu origini românești rurale) își datorează numele unui ipotetic strămoș polonez.

Mai aproape de realitate, Ștefan Pașca, în Nume de persoane și nume de animale în Tara Oltului, trimite la Marțian, un nume care neobișnuit pentru românii, dar posibil prin intermediul lui Mareu, după cum arată Christian Ionescu în Mică enciclopedie onomastică (MEO), București, 1975. Mergînd înapoi pe firul etimologic ajungem oricum la numele zeului Marte care a dat de altfel și denumirea celei de-a doua zile a săptămîinii. Inconștient, dar și prin asemănare fonetică, acest etimon primar trebuie să fi influențat formarea lui Marțian, ca și a altor nume din serie, cum ar fi Marțoiu (care nu mai poate fi explicat în nici un caz prin Marțian) sau Marțică cu variantă Marțică. Dar, după cum se va vedea, nu numai oamenii născuți în zilele de luni și marți și-au preluat numele de familie de la acestea.

Cezar Tabarcea

CATALOGUL CORĂBIILOR

Un om liber

● „Nichita Stănescu, atît cît mai știm noi” ne obligă la o cercetare „la rece” a creației poetului acum cînd ni se pare că ne depărțăm de legenda sa dar ne trezim rememorîndu-i viața.

Nimic grav: viața lui Nichita Stănescu face parte din opera lui Nichita Stănescu, e chiar operă a acestor opere.

Lipsită de spectacole, neavuturoasă, viața poetului nu pare a se oferi bucurii, înfrîntă de de ternă și eternă inedit constatăm că stupoare că e și a noastră, că ni se potrivește, că ne-o asumăm cu toate strălucirile și scaderile ei. O viață obșnuită. Neobișnuită a fost înzestrarea nativă a celui ce i-a tăiat cu voluptate secunde, orele, ani, de-a dreptul imbușă capacitatea de a se construi pe sine, viețînd numai și numai și numai spre a impune mesajul unui artist. Limitele acestor înzestrări rămîn, și ele, subiect controversat. Ca și lui Argeșii, al creator de limbaj, dar mai cu seamă de chimă, lui Nichita i se oferă cînd locul cel mai apropiat de Eminescu, într-o viață istorie a literaturii, cînd un loc, de tot meschin, în urma propriilor epigoni. Se spune (o spun mai ales maril artiștii cărora le dă mîna să „simplifice” treptele genialității), că procentul, exprimat evident în cifre, al realizării în artă ar fi de unu la sută talent și nouăzeci și nouă la sută trudă, sudoare. M-am îndoit totdeauna de acest calcul, l-am scotocit doar geat de încurajare a mediocrității și de micșorare a legririi din serie. E undeva o amară eroare: cunoaștem prea mulți împătîmiți ai muncii, devoratorii de cerșetari, consumatori de finții de cerșetari ce nu sînt lipsiți de acel unu la sută talent dar care nu ajung nicînd, ori ajung în mediocritate, în vid. Potențial, orice om ce știe alfabetul și e înarmat cu o sculă de scris are, din „start”, unu la sută talent. Poate că mult. Trebuie să recunoaștem justetea formulei (geniu = talent + muncă) dar e imperios necesar să reconsiderăm procentele. Numai cu munca poți înălța singur piramida lui Keops dar numai dacă ești slujit de o armată de arhitecți și ingineri. După cît se știe, rit să-și desvîrșească „meșteșugul artistic”, avînd un mult mai mare procent de talent. E ceva rușinos în asta? E talentul doar un produs al „muncii”? Atunci ce ne facem cu Villon ce nu se lue de beregată cu dogme ori semantice ostile ci chiar cu tovarășii de zburdăncii? Și unde sînt diplomele îndvîrsitare ale lui Esenin?

Nichita barem, cu tehnica sa dictatorială (și dicta versurilor), ne-a lăsat și de cercetare bihugitoare manuscrisurilor, scriind de-a dreptul în plumb. Și în fîdă și pe arîpă de fluture.

S-o spunem deci fără echivoc: Nichita n-a fost doar istețime, farmec, tehbilism, culoare, joc, a fost și un mare poet. Că și-a chivernisit avutul alt de bine înclat a întrevîmit în propria-i urșită, e tot atât de adevărat. Fiind acest Nichita, asemeni unui erou steubalian, un om liber înainte de a fi orice altceva.

El a redimensionat statura artistului, nemaisocotîndu-l ca pînă mai ieri-alăteieri un funcționar liric, el ne-a întors la ferice.

N-a renunțat la tradiția, a avut deplina conștiință a grandorii valorilor naționale pe care avea credința în te conștă. A părut paradoxal lipsa lui de tulburare la răsunețel poeziei anglo-saxone venit după cel al poeziei slave și marcînd, pregnant, accentul de geniu de poezie românească „lubrea” lui pentru curentele avangardiste antebelice era blasfemiatoare. Admira gestica nu și subștantia preceptelor avangarde. Se mira să nu găsească avangarda la locul sorocit ei, în... față și se amuza s-o afie în ariergarda hrîndînd epigoni.

Avea, asadar, un desăvîrșit simț al echilibrului dobîndit, larăș, nu la legrina din bibliotecă cî în efortul de zădire al bibliotecii.

De ceea era atît de apropiat de tinerii candidați la glorie dăruindu-se lor cu tot ce i-a fost viața. Tot dintr-un stîmțîmț al datoriei (datorie de om liber), tot din implicarea fierbîntă de poezie, tot din simț de responsabilitate de mare tineri. Le cultiva dururile, le conferea dreptul la eroare la „pierdere minților”, dreptul la bucurie. Erau (am înțeles tîrziu) o parte (doar o parte, din fericele) a „respirărilor” lui. Tinerii îl ajutau să trăiască. Și să moară.

Să existe, etern, în condiția ingenuității.

Gheorghe Tomozoi

CUMPĂNĂ AȘCHII

● Serisori de pe o planetă veclă. În cetatea Uz m-au interesat, ca pretutindeni, bibliotecile. Mi-a fost ușor să am acces la paginile cărților deoarece am deirins, în cîteva zile de la soseștea mea aici, un fel de esperanto, acea limbă artificială de care armoniile pitagoriene și prestabilite obște, firesc, un loc secund.

H. Taine, sensibil la ideea descendentel omului din malmuță, afirma (usor izianter pentru spiritele solemne) că în fiecare din noi se mai găsește o goră. Sînt cuvintele lui, într-o carte interesantă (Mănușă senescl) Sferetodocșii, un cercetător ambicios din cetatea Uz spune, cu o mîndrie consolatoare, că în fiecare animal politic și rațional se mai găsește (cînc) un poet. Astfel, poetului i se dă o importanță științifică de necontestat ca oricărei fosile imozante — el este o za certă (zoon poetikon) în Janlu or biologilor, transformînd, mutaționismul, evoluționismul sînt teorii convocate pe rînd sau împreună pentru a demonstra o evidentă istorică.

Poate că Platon cunoștea (nu știu prin ce mijloace) realitatea de pe această planetă veclă și gîndirea lui fclivă se baza pe un proces atestat în alte coordonate cosmice: cîmă mînt de mult de-a lunul și de-a latul generărilor exigenta exagerată a filozofului antic. În tot acest timm, măsurabil printre-un munte de ceasuri și orologii stătute, nu numai că poezia a continuat să existe, dar soarta omului pe pămînt s-a dovedit a fi legată de condiția lui poetică.

„Cercetăzete bibliotecile ca să cunoști felul de a fi al societății!” — această deziră mea și caut s-o respect. În Cetatea Uz, am cîtit cărțile esențiale și am observat că toate sînt preocupate să afie media dintre actualitate și eternitate. Și ei sînt muritori și socește că am dreptul să-și pun această problemă. După onia lor, actualitatea este mai precis decît eternitatea și găsirea medii atît de pretioase este foarte dificilă de aici o stare săcie de insuficiență existențială. Pînă și cel mai mărunț poet de pe planeta noastră în urma unui calcul, amnar a probabilizării probabilității este atît de pe o soluție aproximativă și o defecă criticilor și publicului care atît așteaptă. Deci poetul are un rost justificat de rostirea lui. Pentru el eternitatea este actuală iar actualitatea este eternă și vine, deocamdată. Îl poate conștăzice

Lazăr Bogdan — Buzău: Trimite o... parodie la „Aventurile lui Zburlică”; „Zburlică și fratele Kuk-Ale / Au plecat în căutare / De noi feluri de mincare: / Lămîi și portocale. / Dar lămii ei n-au găsit / Și pe loc s-au prăpădit.” Afă că au găsit lămii în Africa și nu s-au prăpădit de fel, dovadă că îi vei întîlni cu noi aventuri în următorul număr al suplimentului nostru. La întoarcerea din Cosmos îi vom convinge să se oprească și la Buzău.

Mircea Micu

George Alboiu

kurt vonnegut

CONFERTAREA

umătate din forța de muncă a uzinei, circa o mie de oameni, sub conducerea unui oțelar de rind cu darul oratoriei...

rie lor obișnuite până când țara avea în acel moment dat nevoie de o demonstrație de armă și disciplină...

Daniel Mc Cone avea doi fiu, pe Alexander și Hamilton Mc Cone, în vârstă de douăzeci și doi de ani...

Oamenii au venit cură să vorbească. Au venit pe jos. Pentru a-și descuraja, au scuturat oșenii suspendați...

Tot muncitorii, greviștii sau nu, îl urau pe tată și pe fiul său John, dar recunoștea că el și alții...

Printr-o se arăta și mai puțin, căci, ca și prunci învârtiți în brațe...

În ziua de cincisprezece decembrie, Ma, sora lui Colin Jarvis...

Chid s-a arătat încredințat, ocazia de a merge să muncă...

Un căpitan de poliție a ieșit apoi în față. El le-a arătat...

Chid tot s-a arătat încredințat, a existat un sentiment de solidaritate...

Din clopotnița acestui turn se auzea Alexander, tatăl și fratele său...

Majoritatea celor prezente la ultima ediție a Festivalului de la Cannes...

În roman, detectivul Morroni, căruia artistul îi spune Pinkerton...

În românește de Valentin Negoiță

PROZA DIN MALAZIEA ULTIMILOR 20-30 de ani se caracterizează prin apariția unui mare număr de antologii...

JOCELE DE ARTIFICI AL ZADARNICEI de Tom Wolfe a apărut în România...

TOT MAI MULTI ARTISTI SOVIETICI SPECIALIZATI ÎN DESENE ANIMATE...

KLAS MODICK FACE PARTE DIN RINDUL TINEREI GENERAȚII DE SCRITORII DIN R.F. GERMANIA...

UN ALT FILM BINE PRIMIT DE SPECTATORI, DAR ȘI DE CRITICA DE SPECIALITATE...

DUPĂ CUNOSCUTUL ROMAN "OLIVER TWIST" de Charles Dickens...

tribune. Acesta urma să fie punctul culminant al paradei...

CAUCAZUL FRAGMENTE Sincerului meu prieten Iakov de Balmeu...

DUPĂ DEALURI MUNȚI ÎNFAȘĂȚI ÎN NORI, SEMĂNȚI CU SINGE, JALE ȘI FLORI...

Chipul unui poet între poezii generației mele pe care în urmă cu două zile de aprilie ploios, când totul a trântit în floare...

SOLICITAT DE REVISTA ITALIANĂ "Uomini e libri" să numească cîteva exponenți ai poeziei contemporane...

ROMAN POLITIST SAU ROMAN FILOZOFIC? de Intrebă după ce sînt parcurse ultimele file ale romanului "Pinkerton"...

SPORT DESEN ÎNCŪLCIT desenul celei de-a douăzecișisaptea etape din campionatul diviziei A...

REDACȚIA : București, Piața Scintei nr. 1, tel. 17 32 89 ADMINISTRATIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCINTEII

UN POET - O LUME

TARAS SEVCENCO

CAUCAZUL FRAGMENTE Sincerului meu prieten Iakov de Balmeu...

DUPĂ DEALURI MUNȚI ÎNFAȘĂȚI ÎN NORI, SEMĂNȚI CU SINGE, JALE ȘI FLORI...

Chipul unui poet între poezii generației mele pe care în urmă cu două zile de aprilie ploios, când totul a trântit în floare...

SOLICITAT DE REVISTA ITALIANĂ "Uomini e libri" să numească cîteva exponenți ai poeziei contemporane...

ROMAN POLITIST SAU ROMAN FILOZOFIC? de Intrebă după ce sînt parcurse ultimele file ale romanului "Pinkerton"...

SPORT DESEN ÎNCŪLCIT desenul celei de-a douăzecișisaptea etape din campionatul diviziei A...

REDACȚIA : București, Piața Scintei nr. 1, tel. 17 32 89 ADMINISTRATIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCINTEII

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCINTEII

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCINTEII

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCINTEII

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCINTEII

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCINTEII

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCINTEII

Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCINTEII

Luceafărul Revistă editată de UNIUNEA SCRITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA

Redactor șef: Nicolae Den Frunzaliță Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scintei nr. 1, tel. 17 32 89 ADMINISTRATIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96